

De invloed van sociale media en COVID-19 op het politiewerk

Masterproef neergelegd tot het behalen van
de graad van Master in de Criminologische Wetenschappen
door 01201804 De Loof Joachim

Academiejaar 2020-2021

Promotor :
Prof. Dr. Verhage Antoinette

Commissaris :
Feys Yinthe

Word Count: 13.189

Abstract

Progressively more people are using social media, systematically increasing its influence. This study aims to investigate how this influence affects the work of police officers. Three questions were put forward: 1) What can be found in the literature about social media and police filming? 2) How is the challenge of being filmed in the Belgian context dealt with? And 3) What impact has the COVID-19 crisis had on this challenge? To answer these questions, this study uses two research methods: a literature survey and a qualitative research. Police officers appear to have a lot of experience in being filmed, which leads to different orientations in relation to cameras. These orientations are ‘camera shy’, ‘habituated’ and ‘strategic advantage’. In the first category the officers will dislike the camera due to different reasons, in the second group the officers have become used to being filmed and in the last group a camera is used as an advantage. Furthermore, the officers will react differently when confronted with cameras. Either they will try to avoid being filmed or they will try to behave in a camera friendly manner, through speech or body language. The results of the current study showed that the Belgian officers do not mind the filming itself, but it can be found rather annoying. In particular, the behaviour of the filming bystander is found to be the most disruptive. Lastly, the impact of COVID-19 is restricted to a decline in police trust. Finally, Implications for practice and recommendations are discussed.

Keywords: Social media influence, cop watching, policing on camera, COVID-19, pandemic policing, police legitimacy

Keywords NL: Sociale media invloed, COVID-19, filmen van politie, politielegitimiteit

Woord vooraf

Deze scriptie kadert binnen de opleiding criminologische wetenschappen van de Universiteit Gent en vormt het sluitstuk tot het behalen van het diploma Master in de Criminologische Wetenschappen. Graag zou ik via deze weg een aantal mensen bedanken.

Als eerste zou ik graag mijn promotor aan de UGent Prof. Dr. Verhage Antoinette bedanken voor de ondersteuning tijdens dit jaar. Bij haar kon ik steeds terecht voor vragen en advies omtrent deze masterproef.

Als tweede zou ik graag mijn respondenten en tevens collega's bedanken die meewerkten aan het onderzoek en hiervoor tijd vrijmaakten. Zonder hun bereidwilligheid kon er geen onderzoek gevoerd worden.

Als derde zou ik graag een aantal dichte familieleden bedanken. In eerste plaats mijn zus Haydée die gedurende heel mijn universitaire carrière steeds bereid was om te helpen waar nodig bij het nalezen van papers en in het bijzonder deze masterproef. Ten tweede mijn ouders die mij gesteund hebben en het mogelijk maakten om deze opleiding te volgen: mama, papa en Dirk bedankt. Als derde wil ik ook mijn grootmoeder bedanken die er altijd in bleef geloven en mij motiveerde om deze masterproef tot een goed einde te brengen.

Als laatste wil ik ook mijn vriendin Elena bedanken voor haar steun en advies, en mijn vrienden voor de vele bemoedigende woorden.

Inhoudsopgave

Abstract	I
Woord vooraf	III
Inleiding	1
1. Methodologie	5
1.1. Overzicht per onderzoeksvraag	5
1.2. Kwalitatief onderzoek: respondenten en procedure	5
2. Sociale media	8
2.1. Invloed op de samenleving	8
2.2. Politielegitimiteit en nieuws op sociale media	9
2.2.1. Politielegitimiteit	9
2.2.2. Nieuws op sociale media	10
3. Politie op beeld	11
3.1. Politierespons over camera's	11
3.1.1. Attitudes over camera's	12
3.1.2. Reactie op camera's	18
4. Situatie in België	24
4.1. Wetgeving	24
4.1.1. Adviezen	26
4.1.2. Resultaten interviews	26
4.2. Gefilmd worden	27
4.3. Filmpjes op sociale media	29
4.4. Reactie op het filmen	30
5. COVID-19 en politie	33
5.1. Politionele aanpak	33
5.1.1. Militariserende aanpak	33
5.1.2. Beschermende aanpak	34

5.2. Resultaten interviews.....	37
6. Discussie.....	38
6.1. Sociale media en filmen van politie	38
6.2. Belgische context.....	40
6.3. Impact COVID-19	41
6.4. Beperkingen en sterktes.....	42
6.5. Praktijkimplicaties.....	44
7. Conclusie.....	45
Bibliografie.....	47
Bijlagen	I
a. Data Management Plan	I
b. Wetenschapspopulariserende samenvatting.....	VIII
c. Informed consent.....	IX
d. Topiclijst.....	X

Inleiding

Sociale media is niet meer weg te denken uit het dagelijkse leven. Steeds meer mensen maken er gebruik van, waardoor het bereik en de invloed van sociale media stelselmatig groter wordt (Clement, 2020). Sociale media wordt onder andere gebruikt om te ventileren over politiek en actualiteit. Een duidelijk voorbeeld hiervan zijn de Amerikaanse presidentsverkiezingen uit 2016. Deze verkiezing werd gekenmerkt door berichtgevingen via sociale media (Carlson, 2020). De ‘fake news’ berichten op facebook om potentiële kiezers een bepaalde kant uit te duwen waren alomtegenwoordig. Daarnaast kan men zeggen dat één van de presidentskandidaten, Donald J. Trump, naast de reguliere campagnemethodes ook een effectieve campagne voerde op sociale media, meer bepaald Twitter (Kayam, 2020; Ghosh, 2020). Onderzoek van Kayam (2020) toont aan dat deze campagne op twitter niet gericht was op het verspreiden van zijn visie of uitklaren van zijn plannen, maar dat deze gekenmerkt werd door het omzeilen van de traditionele media, het negatief in beeld brengen van zijn tegenkandidaten en vooral zichzelf promoten. Deze lijn werd verder getrokken tijdens zijn presidentschap waarbij een prominente rol weggelegd was voor sociale media als communicatiemiddel. Het openlijk ventileren van opinies over politiek, staatszaken, en actualiteit, is niet alleen weggelegd voor politieke figuren. Ook de grote populatie kan dankzij de toegankelijkheid van sociale media gebruik maken van allerhande platformen om de eigen mening te posten (Gong et al., 2020).

Eén van de thema's die vaak onderwerp van debat is, is de werking van politieke diensten. Zaken die hierbij vaak gepost worden zijn gefilmde politie-interventies. In 2020 zorgde de gefilmde politie-interventie die leidde tot de dood van George Floyd voor wereldwijde gevolgen. De Black Lives Matter beweging kende een enorme groei via sociale media (Michaels, 2020). Tijdens de Black Lives Matter protesten werden talloze filmpjes van politie-interventies live gestreamd en werd het politieoptreden openlijk in vraag gesteld. Deze protesten vonden plaats ondanks de verschillende ingestelde maatregelen in het kader van de coronacrisis (Parmet & Sinha, 2020). Ook België kende ondanks de maatregelen zijn Black Live Matter protesten met onder meer de grote betoging op 7 juni 2020 in Brussel. Net als in de Verenigde staten werden politie-interventies door omstaanders gefilmd en in vraag gesteld, dit zelfs tot in het Europees Parlement. De aanleiding voor dit laatste was een controle van Groen parlementslid Pierrette Herzberger-Fofana nadat ze agenten tijdens een controle gefilmd had (De Greef, 2020).

Waar filmpjes door omstaanders soms belangrijk bewijsmateriaal vormen om ongeoorloofd politiegeweld aan de kaak te stellen (bijv. de casus van George Floyd), vormt het gebruik van digitaal beeldmateriaal soms ook een beperking. De filmpjes op sociale media zijn hoofdzakelijk gefilmd vanuit het standpunt van omstaanders, en geven vaak slechts een deel van de situatie weer (Sandhu & Haggerty, 2017; Newell, 2019). De publieke reactie van de betrokken politiezone beperkt zich vaak tot een algemeen bericht die de situatie van het voorval schetst. Dit wordt ondermeer gedaan ter bescherming van de betrokken personen en het waarborgen van het geheim van een mogelijk gerechtelijk onderzoek. Hierdoor komen zelden de interveniërende inspecteurs zelf aan het woord, en wordt er niet gevraagd naar hoe zij deze interventies beleefden en welke elementen ervoor zorgden dat ze de handelingen stelden die gefilmd werden en op sociale media verschenen. Op sociale media komt met andere woorden hoofdzakelijk de versie van één van de partijen, zelden worden beide kanten evenveel belicht.

Naast de massale protesten tegen politiegeweld in 2020, werd het jaar ook gekenmerkt door de coronavirus disease 2019 (COVID-19) en de verschillende getroffen maatregelen om het aantal besmettingen in te dijken. De politie heeft als taak om te controleren of de coronamaatregelen nageleefd worden. Op sociale media verschijnen berichten van personen die met een onrechtvaardigheidsgevoel achterblijven na een corona-boete of commentaar hebben op onrechtvaardige maatregelen. Hierdoor daalt het vertrouwen in politie en zijn legitimiteit (Jones, 2020). De korpschef van de Brusselse politiezone Brussel Zuid sprak in een televisie-interview over een grote kloof tussen de politie en een deel van de bevolking door corona (Vrtnws, 2020). Ook de korpschef van Brussel Hoofdstad Elsene, Michel Goovaerts, wees in een interview op het gedaalde vertrouwen in politie en haalde daarvoor drie kantelmomenten aan (Vander Taelen, 2021). Als eerste was er de Gele Hesjes-beweging, vervolgens de Black Live Matter protesten en als laatste ook de COVID-19-pandemie. Hoewel bij de laatste veiligheidsmonitor uit 2018 het vertrouwen in politie nog op 60% lag, merkt Goovaerts en zijn collega korpschefs toch op dat dit de laatste maanden sterk gedaald is (Vlaamse Overheid, 2019; Vander Taelen, 2021).

De toenemende verspreiding van politie-interventies op sociale media heeft niet alleen impact op de maatschappelijke beeldvorming en het debat over politieoptredens. Het heeft ook een impact op de politiediensten zelf. Het omgaan met gefilmd worden tijdens het uitvoeren van hun functie vormt ook voor agenten een grote uitdaging. Daarnaast kwam er een uitdaging bij door COVID-19 en het afdwingen van de maatregelen. Dit heeft mogelijks ook zijn invloed op

de uitdaging rond het filmen, omdat het sociale leven zich door de coronacrisis zich meer online begon af te spelen. Op dit moment is het perspectief van de agent in functie onderbelicht in de literatuur. Daarnaast is er ook heel weinig informatie bekend over de specifieke Belgische grootstedelijke context. Deze leemtes worden geadresseerd in deze scriptie. De onderzoeksvragen pogen een aanzet te geven tot exploratie van de thema's filmen van Belgische politie en de impact van COVID-19, vanuit het perspectief van de agenten op het terrein.

Onderzoeksvraag

Deze scriptie richt zich op de uitdaging voor politieagenten die tijdens het uitvoeren van hun functie gefilmd worden. Hiervoor wordt de volgende onderzoeksvraag naar voren geschoven:

- Wat is de invloed van filmpjes op sociale media waarop politieagenten gefilmd worden tijdens het uitvoeren van hun functie op het politiewerk?

Hierbij worden drie deelvragen gesteld:

- 1) Wat valt er terug te vinden in de literatuur omtrent sociale media en het filmen van politie?
- 2) Hoe wordt er omgegaan met de uitdaging die het gefilmd worden stelt in Belgische context?
- 3) Welke impact heeft de COVID-19-crisis gehad op deze uitdaging?

1. Methodologie

De onderzoeksvragen richten zich op verschillende aspecten. Om deze te kunnen beantwoorden wordt gebruik gemaakt van twee onderzoeksmethoden; een literatuurstudie en een kwalitatief onderzoek.

1.1. Overzicht per onderzoeksvraag

De eerste onderzoeksvraag richt zich op wat er in de literatuur terug te vinden valt over het onderwerp ‘sociale media en filmen van politie’. Via een literatuurstudie wordt onderzocht wat er reeds over het onderwerp geweten is (Bijleveld, 2015). Voor deze scriptie werd voornamelijk via Google scholar en de databank van de UGent naar wetenschappelijke artikelen gezocht. Om op bruikbare bronnen te komen werden volgende trefwoorden gebruikt: Cop watching, social media influence, camera friendly policing, police legitimacy, etc.

Om de tweede deelvraag te kunnen beantwoorden (i.e. hoe wordt er omgegaan met de uitdaging die het gefilmd worden stelt in Belgische context?) wordt gekozen voor een kwalitatief onderzoek. Doordat deze een ‘hoe’-vraag is, en dus verklarend van aard, kan er via kwalitatief onderzoek een beter antwoord op gegeven worden (Mortelmans, 2016.; Flick, 2018). Het kwalitatief onderzoek in de huidige studie heeft als doel om de ervaringen in kaart te brengen van Belgische politieagenten die op het terrein geconfronteerd worden met camera’s.

De derde onderzoeksvraag (i.e. de impact van de COVID-19-crisis op het filmen van politieagenten) wordt onderzocht door eerst de uitdaging van COVID-19 op het politiewerk te bespreken, en als tweede de ervaringen tijdens de crisisperiode van agenten te bevragen in relatie tot het filmen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van beide bovenstaande onderzoeksmethoden; de literatuurstudie voor het eerste deel en het kwalitatief onderzoek voor het tweede.

1.2. Kwalitatief onderzoek: respondenten en procedure

Voor het kwalitatieve onderzoek werd gekozen om te werken met diepte-interviews, waarmee veel informatie kan verzameld worden (Mortelmans, 2016). De respondenten

voor de diepte-interviews werden gezocht via doelgerichte steekproeven. De selectiecriteria waren de volgende: werken in een grote politiezone in België, minstens twee jaar terreinervaring hebben als politieagent, en tijdens het uitvoeren van de functie veel rechtstreeks contact met de burger hebben.

Er werden vijf respondenten geselecteerd via het professioneel netwerk van de onderzoeker die actief is als inspecteur in de politiezone Brussel Hoofdstad Elsene. Alle respondenten werken binnen de politiezone Brussel Hoofdstad Elsene. Respondent 1 is 30 jaar oud en heeft 4 jaar ervaring op het terrein, respondent 2 is 25 jaar en heeft 2 jaar ervaring, respondent 3 is 29 jaar en heeft 2 jaar ervaring, respondent 4 is 26 jaar en heeft 3 jaar ervaring, en respondent 5 is 32 jaar en heeft 5 jaar ervaring. De vijf respondenten hebben de graad van inspecteur van politie en bekleden een eerstelijns politiefunctie, dit houdt het eerste directe contact met de burger in. Daarnaast hebben ze allemaal ervaring met het beantwoorden van noodoproepen (interventie) en ervaring met manifestaties (openbare orde).

De interviews zelf werden afgenomen via het principe van een semi-gestructureerd interview (Beyens et. al., 2016). Hierbij werd een topiclijst opgesteld van zaken die aan bod moeten komen, maar waarbij de flexibiliteit om ervan af te wijken mogelijk bleef of om de vraagvolgorde te wijzigen naargelang het verloop van het interview. De vragen die aan bod kwamen waren gericht op de ervaring van de respondenten met gefilmd worden, hun mening hieromtrent, hun kennis over de wetgeving, hoe ze reageren indien er gefilmd wordt en de eventuele wijzigingen door COVID-19.

De afname van de interviews gebeurde via Microsoft Teams. Hierdoor was in tijde van de coronacrisis geen fysiek contact nodig en kon het gesprek via Teams gemakkelijk opgenomen worden. De interviews zelf duurden telkens tussen de 15 à 20 minuten en werden voorafgegaan door een korte voorstelling en een uitleg omtrent de opzet van de studie.

Na afname van de interviews werden deze woord voor woord uitgetypt. Dit maakt het mogelijk om nieuwe informatie te belichten en terugkerende bevindingen te groeperen via het coderingsproces (Decorte, 2016). Het coderingsproces zelf werd uitgevoerd met behulp van het data-analyseprogramma NVivo. Hierbij werden de volgende codes geselecteerd:

carrière, wetgeving, mening wetgeving, ervaring met gefilmd worden, negatieve ervaringen, houding filmers, reden van het filmen, geen last, recht in de schoenen staan, houding, actieve reactie, filmen negeren, sociale media en als laatste COVID-9.

Voorafgaand aan het interview, werden de respondenten een informed consent voorgelegd (Vander Laenen & O’Gorman, 2016). Hierin werd de opzet van het onderzoek duidelijk gemaakt, er werd beschreven met welk doel de gegevens verzameld worden en wat ermee zal gebeuren. Daarnaast werd de anonimiteit verzekerd en benadrukt dat de deelname op geheel vrijwillige basis berust en elk moment zonder opgave van reden kan stopgezet worden door de respondent. De verzamelde gegevens uit de interviews worden bijgehouden en behandeld volgens het Data Management Plan dat in bijlage aan deze scriptie wordt bijgevoegd.

In wat volgt worden de resultaten van de literatuurstudie en de kwalitatieve studie besproken. De hoofdstukken ‘Sociale media’ en ‘Politie op beeld’ beantwoorden de eerste onderzoeksvraag. Het hoofdstuk ‘Situatie in België’ behandelt de tweede onderzoeksvraag. De derde onderzoeksvraag komt aan bod in het hoofdstuk ‘COVID-19 en politie’.

2. Sociale media

Sociale media zijn online platformen waar sociale netwerken kunnen uitgebouwd worden (Akram & Kumar, 2017). Deze netwerken bestaan uit professionele en persoonlijke contacten uit het dagelijkse leven, uitgebreid met online relaties tussen personen die dezelfde interesses of activiteiten delen of professionele netwerken willen uitbouwen.

Wereldwijd maakten er in 2020 meer dan 3.6 miljard mensen gebruik van sociale media (Tankovska, 2021). Er wordt verwacht dat het aantal gebruikers nog zal stijgen en tegen 2025 het er 4.41 miljard zullen zijn. Met 2.853 miljoen accounts in juli 2021 is Facebook koploper, gevolgd door YouTube (2.291 miljoen gebruikers) en WhatsApp (2.000 miljoen gebruikers) (Tankovska, 2021). Doordat zoveel mensen er gebruik van maken, leidt dit tot een vergaande invloed van sociale media op de samenleving

2.1. Invloed op de samenleving

Sociale media heeft ervoor gezorgd dat communicatie op de verschillende niveaus veel sneller kan verlopen (Kumari, 2020). Hierdoor kan informatie vlugger rondgestuurd worden en is dit bevorderend voor zowel interpersoonlijke contacten als contacten tussen aandeelhouders of klanten met bedrijven. Deze grote snelheid waarmee informatie gedeeld wordt kent daarnaast ook bij rampen vele voordelen (Maram, 2020). Zo werd de explosie in Beiroet in augustus 2020 massaal gefilmd en verspreid op sociale media. Dit zorgde voor een massa aan informatie die de grootte van de ramp duidelijk maakte (Rigby et al., 2020). Ook bij de aanslagen in België in 2016 kon via sociale media een veiligheid status gedeeld worden en werd “#ikwilhelpen” gelanceerd (Sadri, 2016). Daarnaast kunnen bedrijven via sociale media kanalen gemakkelijk een marktonderzoek voeren, en via advertenties grote groepen mensen bereiken (Akram & Kumar, 2017). Ook tijdens de coronapandemie bleek sociale media de vervanger te zijn waardoor fysiek contact vermeden kon worden (Maram, 2020).

Het nadeel van vlottere communicatie is dat personen en bedrijven vatbaarder zijn voor pesterijen of negatieve commentaren die vergaande gevolgen kunnen hebben (Akram & Kumar, 2017; Maram, 2020). Ook de vele persoonlijke gegevens die online terug te vinden zijn, kunnen gehackt worden of in verkeerde handen vallen.

Op politiek niveau wordt sociale media meer en meer gebruikt voor politieke campagnes (Kayam, 2020; Ghosh, 2020). Daarnaast worden ook politieke situaties via sociale media beïnvloed (Ashbrook & Zelba, 2021). Dit gebeurt door enerzijds informatie te verspreiden, maar anderzijds ook die informatie toegankelijk te maken in regio's waar informatie via reguliere kanalen schaars is. Tevens wordt sociale media gebruikt om aan de belanghebbende de impact van onderhandelingen te duiden en om de diplomatische verslaggeving er rond te ondersteunen.

2.2. Politielegitimiteit en nieuws op sociale media

Naast algemene invloed kan sociale media ook invloed hebben op hoe de bevolking de legitimiteit van politici en politie percipieert. Hoe het vertrouwen in politie, ofwel de legitimiteit van politie, tot stand komt wordt hieronder beschreven. Vervolgens wordt de link onderzocht tussen sociale media en het vertrouwen in politiek en in politie.

2.2.1. Politielegitimiteit

Om als politie-orgaan te kunnen werken is de organisatie op zich niet voldoende (Tyler, 2004). De politie moet erkend worden door de bevolking als zijnde het legitiem orgaan om de bevolking te helpen wanneer nodig en de organisatie die zich bezighoudt met misdrijfbestrijding. Dankzij deze legitimiteit kan de politie op hun beurt autoriteit uitoefenen en zo meewerkend gedrag van de bevolking verwachten.

Om deze legitimiteit te verkrijgen zijn er drie zaken nodig (Tyler, 2004). Als eerste punt kan de politie zijn ordehandhavende rol pas vervullen indien het de medewerking en de steun heeft van de bevolking. Deze moet op vrijwillige basis zijn en aanwezig zijn bij het grootste deel van de bevolking. Ten tweede, krijgt de politie die medewerking pas indien de bevolking van oordeel is dat de politie de wettelijke autoriteit is en hierdoor het recht verworven heeft om te worden gehoorzaamd. Als derde punt, moet de bevolking akkoord gaan met de wijze waarop de politie te werk gaat in het uitvoeren van zijn gezag. Hierbij wordt niet gekeken naar de resultaten van de misdaadbestrijding, maar effectief naar de wijze waarop de politie te werk gaat om het resultaat te bekomen. Hoe sterker de bovenstaande punten aanwezig zijn, hoe meer vertrouwen er in politie is als organisatie.

2.2.2. Nieuws op sociale media

Onderzoek toont aan dat er een negatief effect is op het vertrouwen voor een bepaalde kandidaat door negatieve sociale media advertenties (Aruguete et al., 2020). Het effect is groter bij personen die actief met de berichten omgaan door er op te reageren, te liken of te delen. Wat opviel was dat na blootstelling aan negatieve tweets dit resulteerde in een sterkere daling van vertrouwen en een toename in gerapporteerde gevoelens van boosheid, dan na blootstelling aan negatieve informatie via reguliere mediakanalen.

Een ander onderzoek bracht in kaart in welke mate vertrouwen of attitudes ten opzichte van politie en zijn legitimiteit beïnvloed worden door sociale media (Intravia et al., 2018). Ze onderzochten deze relatie bij jongvolwassenen in de Verenigde Staten van Amerika. Hiervoor bevroegen ze 245 studenten. Het onderzoek richtte zich op de vier meest voorkomende types mediagebruik om nieuwsberichten te volgen. Deze types zijn 1) de traditionele methode via informatieve televisieprogramma's waarbij het nieuws gebracht wordt, 2) programma's waarbij het nieuws gebracht wordt als ontspanning, 3) online en 4) sociale media.

Uit de resultaten bleek dat twee types mediagebruik een duidelijk effect hadden op het vertrouwen naar politie toe (Intravia et al., 2018). Deze types waren nieuws online en nieuws via sociale media. Wat opmerkelijk was, was dat de invloed van beide tegenovergesteld was. De attitudes naar politielegitimiteit bij personen die het nieuws online lazen werden negatief beïnvloed, waar dat de attitudes positief beïnvloed werden bij personen die het nieuws via sociale media vernamen. Vooral de bevindingen op vlak van sociale media verraste de onderzoekers omdat deze niet in lijn lagen met resultaten van gelijkaardige studies. Op zoek naar een verklaring hiervoor werden verschillende andere variabelen erbij betrokken. Hieruit bleek dat de factoren geslacht, etniciteit, afkomst en zelfcontrole bij respondenten die het nieuws lezen via sociale media een grote rol speelden ten opzichte van attitudes naar politielegitimiteit.

3. Politie op beeld

De jaren 60 was in de Verenigde Staten van Amerika het tijdperk van burgerrechtenbewegingen onder de noemer Black Power (Feigenbaum & Weissmann, 2020). Een van die bewegingen was de Black Panthers, Ze organiseerden patrouilles en begonnen samen met de gemeenschappen met het zogenaamde ‘Copwatching’ waarbij lokale inwoners zich organiseerden om in uniform en met zichtbare camera’s door hun buurten te patrouilleren om zo interacties tussen politie en burgers te filmen. Hiermee wilden ze ervoor zorgen dat de politie verantwoording moest afleggen aan hun bevolking voor het gebruik van geweld.

Door de technologische vooruitgang worden camera’s toegankelijker en mobieler waardoor meer en meer mensen over een camera beschikten en het gebruik om politie te filmen verder uitbreidde (Feigenbaum & Weissmann, 2020). Hierdoor wordt ‘copwatching’ meer en meer erkend als de methode om politie aansprakelijk te kunnen stellen en minderheidsgroepen een stem te kunnen geven (Robe, 2020). Doordat dit hoofdzakelijk gedaan werd om machtsmisbruik van politie in kaart te brengen, werd ook vanuit de kant van politie gereageerd met de introductie van de bodycam bij agenten (Houwing & van Eck, 2020). Deze beelden zouden een objectieve weergave moeten geven van de feiten, als antwoord op de op sociale media geplaatste video’s van omstaanders.

3.1. Politierespons over camera’s

Dit hoofdstuk bespreekt wat er terug te vinden valt in de literatuur omtrent het filmen van politie. Hiervoor werden drie belangrijke studies geselecteerd. In eerste instantie wordt meer informatie gegeven over deze studies, daarna wordt dieper ingegaan op de resultaten.

In Canada voerden onderzoekers een grote studie uit naar de effecten van camera’s op eerstelijns politie (Sandhu, 2016). Het onderzoek verliep over een periode van zes maanden bij drie grote politiediensten; een politiedienst van een grote stad, de politiedienst van een belangrijke universiteitscampus en een politiedienst van een grootstedelijke openbare vervoersmaatschappij (Sandhu & Haggerty, 2017). De participanten werden specifiek geselecteerd op hun ervaring met gefilmd worden. De context waarbinnen de verschillende diensten moesten opereren, bepaalde voor een groot deel hoe vaak en hoe consequent ze

gefilmd werden. Zo werkten de agenten van de vervoermaatschappij bijna constant onder toezicht van het vaste camerasysteem van de vervoersmaatschappij, waar de campuspolitie eerder in een omgeving werkte met minder vaste camera's.

Tijdens de onderzoeksperiode werd er 200 uur aan participerende observatie uitgevoerd in het werkveld (Sandhu, 2016) en gesprekken gevoerd met 60 verschillende participanten.

Een ander onderzoek is dat van Newell (2019). Dit onderzoek vond plaats bij politieagenten uit twee verschillende korpsen uit de staat Washington in de VS. De verzamelde data was afkomstig van 40 observaties en een aantal interviews met politieagenten.

Een derde onderzoek vond plaats in een midden-Atlantische staat van de VS (Farmer, 2016). Bij dit onderzoek werden 15 politieagenten afkomstig uit twee verschillende politie departementen bevraagd bij een semi-gestructureerd interview.

Deze drie studies brachten belangrijke conclusies naar boven die opgedeeld kunnen worden in twee groepen: 1) Attitudes over camera's' en 2) Reacties op camera's.

3.1.1. Attitudes over camera's

Uit de onderzoeksresultaten konden Sandhu en Haggerty (2017) drie attitudes onderscheiden in hoe de agenten het gefilmd worden ervaren. Deze houdingen waren geen weldoordachte keuzes tot handelen maar oriëntaties of neigingen die konden variëren afhankelijk van de situatie waarin diezelfde agent zich bevond.

Cameraschuw

De eerste attitude is 'cameraschuw' (Sandhu & Haggerty, 2017). Deze ontstaat door de gevoelens die bij de agenten opkwamen wanneer zij wisten te moeten tussenkomen in een situatie met een hoog risico op gefilmd worden. De gevoelens bestonden uit angst voor de risico's die ermee gepaard gaan en de irritaties die erbij opkomen.

De angsten, aan de ene kant, hebben betrekking tot de weergave van gefilmde politie-interventies (Sandhu & Haggerty, 2017; Newell, 2019). Camera's kunnen de dynamiek van het politiewerk beïnvloeden doordat ze maar een bepaald aspect van de interventie belichten. De weergave kan namelijk sterk anders zijn dan de realiteit afhankelijk vanuit

welke hoek het beeld gefilmd werd, het geluid, weggelaten stukken, lichtinval, commentaar,... Deze aspecten kunnen de interpretatie van de persoon die de beelden bekijkt sterk beïnvloeden en hebben een grote impact op de geloofwaardigheid en de reputatie van de interveniërende agenten. Agenten maakten de opmerking geen controle te hebben over wat er met de beelden van omstaanders gebeurt.

Daarnaast werd tijdens het onderzoek van Sandhu en Haggerty (2017) aangehaald dat de agenten zich zorgen maken over bepaalde belangrijke details die tijdens een opname ontbreken. Hiermee wijzen ze er op dat omstaanders vaak pas beginnen met filmen wanneer een interventie zijn climax bereikt, maar alles wat vooraf gebeurd is niet op film staat (Sandhu & Haggerty, 2017; Farmer, 2016). Hierdoor ontstaat de indruk bij de kijker dat de agenten zonder reden of provocatie geweld gebruikten en een diplomatieke oplossing niet eens probeerden toe te passen. Ook de kennis die agenten hebben over een verdachte, zoals of die bijvoorbeeld agressief of gewapend is, waardoor een bepaalde manier van benaderen gehanteerd wordt, ontbreekt bij opnames.

De irritaties die de agenten ervaren hadden eerder betrekking tot hoe personen met camera's zich gedragen (Sandhu & Haggerty, 2017). Zo zou de aanwezigheid van camera's de situatie tussen partijen sterk beïnvloeden. Omstaanders die filmen nemen niet echt de rol aan van de passieve, documentaire makende omstaander, maar gaan zich actief bemoeien met het politiewerk. Zo blijkt dat personen aangemoedigd worden door de filmer of dat de filmer zijn camera gebruikt als schild terwijl ze de agenten provoceren of uitschelden. Volgens de agenten zouden deze reacties er niet zijn moest er niet gefilmd worden. Daarnaast kunnen omstaanders met camera's die uitschelden en provoceren ook zeer afleidend zijn tijdens het uitvoeren van controles of arrestaties. De irritaties werden versterkt door het gevoel dat de omstaanders proberen om een reactie of handeling uit te lokken die negatief overkomt op beeld, of het gevoel dat ze de menigte probeerden op te hitsen waardoor de situatie gevaarlijk werd voor de agenten. Veel van de omstaanders zijn reeds anti-politie, los van de huidige gefilmde situatie (Newell, 2019). Agenten in het onderzoek van Farmer (2016) gaven aan dat het filmen vaker voorkomt in buurten waar er hoge criminaliteitscijfers zijn, en het vertrouwen in politie reeds verdwenen is.

Een andere grote vorm van frustratie kwam door omstaanders die het werk probeerden te verhinderen terwijl ze verkondigden de wet beter te kennen dan de agenten zelf (Sandhu &

haggerty, 2017). Ook bij Newell (2019) klaagden agenten over het storend gedrag van filmende omstaanders waardoor hun aandacht afgeleid werd of ze zelf rekening hielden met wapens die als camera's vermomd waren. Sommige deden hun beklag over het zogenaamde dwarsliggend activisme van omstaanders die te dicht kwamen en zo hun werk hinderden of agenten uitlokten zodat de situatie zou escaleren. Ook bij Farmer (2016) vertelden de respondenten over de afleidende omstaanders. Een plaatselijk gemeenteraadslid bereidde zelf een wetsvoorstel voor waarbij er een minimum afstand verplicht werd voor omstaanders.

De bevroegde politieagenten in het onderzoek van Sandhu en Haggerty (2017) gaven aan dat burgers weinig rekening houden met de regelgeving bij het toepassen van geweld, of hierover een beperkte kennis beschikken. Dit blijkt volgens hen uit de vele reacties die ze krijgen tijdens het uitvoeren van opdrachten of reacties op filmpjes. Zo kunnen burgers over een bepaalde interventie de indruk hebben dat er overmatig gebruik van geweld toegepast wordt waar dit niet nodig zou zijn, daar waar getrainde politieagenten een interventie zien die volledig volgens de regels van de kunst verloopt bij het omgaan met een agressieve niet meewerkende opponent.

Agenten wezen ook op het gevaar van online gepubliceerde filmpjes (Newell, 2019). Naast het feit dat werken onder de constante blik van camera's al stresserend genoeg is, hielden zij ook rekening met het gevaar voor zichzelf, familie of vrienden indien ze herkenbaar in beeld kwamen.

Gewenning

Een tweede, tevens de meest voorkomende attitude omtrent gefilmd worden, is 'gewenning' (Sandhu & Haggerty, 2017). Politieagenten zijn het gewoon geworden om te werken in omgevingen waar veel camera's aanwezig zijn. Dit wordt bevestigd door het onderzoek van Newell (2019). Zo gaven de agenten zelf kritiek op collega's die nog steeds klaagden over aanwezige camera's en gaven ze die de stempel onrealistisch te zijn. Ze beschouwen het als onderdeel van de job, de vervanger van aangestaard te worden (Sandhu & haggerty, 2017; Newell, 2019). De agenten letten bijna niet meer op vaste camerabewaking op openbare plaatsen. Tussen de 70% à 80% van de agenten geven aan het gewoon te zijn gefilmd te worden en er niet echt om te geven (Newell, 2019).

Sandhu en Haggerty (2017) konden tijdens hun onderzoek een aantal redenen afleiden waarom politieagenten het gewoon werden om gefilmd te worden. Een van die redenen, aangehaald door verschillende agenten, was dat het politiewerk gewoonweg veel saaie momenten inhoudt die niet interessant zijn om te filmen en dat sensationele momenten slechts een paar minuten duren waardoor dit slechts een fractie is van het politiewerk.

Een andere reden voor de gewenning heeft betrekking met hun opleiding (Sandhu & Haggerty, 2017). Zo volgen de agenten hun routines en procedures die ze aangeleerd kregen en die binnen het wettelijk kader en de professionele standaarden liggen. Hierdoor zien de agenten zichzelf als een goede professionele politieagent die zijn best doet om de regels te volgen en niet als een corrupte, onprofessionele of gewelddadige agent die zijn daden moet afschermen van camera's. Ze beseffen dat er rotte appels zijn, maar dat dit echter een absolute minderheid is. De meeste collega's verrichten goed werk en dat komt ook zo over op beeld. Dit wordt eveneens bevestigd in het onderzoek van Farmer (2016). Agenten gaven aan dat indien ze de job doen zoals van hen verwacht werd, er zich dus geen problemen voordoen.

Daarnaast zijn de agenten van mening dat de meeste burgers die beelden van politie-interventies bekijken, geen bezwaar maken tegen de manier van werken (Sandhu & Haggerty, 2017). De kijkers met commentaar op de beelden zijn volgens hen reeds op voorhand gekant tegen de politie en zullen bijgevolg moeilijk te overtuigen zijn van het tegendeel.

Net als hun collega's met de 'cameraschuwe' attitude zijn ze er zich van bewust dat er veel kritiek op beelden komt omdat personen de geldende procedures en technieken niet voldoende kennen (Sandhu & Haggerty, 2017). Het grootste verschil tussen de attitudes 'cameraschuw' en 'gewenning' zit hem in hoe de agenten het gevolg van de beelden zien. Cameraschuwe agenten gaan eerder uit van het negatieve van mogelijke comprimerende beelden, meer bepaald dat de mogelijks bewerkte of gemanipuleerde beelden een negatief gevolg kan teweegbrengen. Agenten met de attitude 'gewenning' gaan er eerder van uit dat de beelden een weerspiegeling zijn van de realiteit, die met de nodige omkadering en uitleg, bekeken door personen die op voorhand nog geen mening gevormd hebben, hen juist zullen vrijpleiten van mogelijke beschuldigingen en negatieve gevolgen.

Wat Sandhu en Haggerty (2017) opmerkelijk vonden aan het standpunt van de agenten met het ‘gewenning’ standpunt, was dat ze wel degelijk erkenden dat camerabeelden vaak volledig mis geïnterpreteerd worden door mensen zonder enige kennis van politiewerk. Bovendien vertelden deze agenten eveneens dat camerabeelden bedrieglijk kunnen zijn. Ondanks dit hielden diezelfde agenten met de attitude ‘gewenning’ vol dat ze zich geen zorgen maakten om deze misinterpretaties doordat ze steeds professioneel te werk gaan en dat de kans op carrière beëindigende virale filmpjes zo gering is dat er geen rekening mee gehouden hoeft te worden.

In het onderzoek van Newell (2019) kwamen dezelfde resultaten naar boven. Politieagenten gaven aan dat ze hebben geleerd om te leven met camera’s en dat gemaakt beeldmateriaal slechts in uitzonderlijke gevallen een negatieve uitwerking had. Diegene die wel hun bedenkingen hadden omtrent de camera’s deden dat hoofdzakelijk om twee redenen. Als eerste reden gaven ze aan schrik te hebben dat de aanwezigheid van filmende omstaanders ervoor zou zorgen dat ze de controle over de situatie zouden verliezen doordat die te dicht komen tijdens een interactie of doordat ze een plaats delict betreden. Als tweede reden gaven ze aan schrik te hebben dat de gemaakte opnames zodanig zouden bewerkt zijn alvorens online geplaatst te worden dat ze belastend waren voor de agenten.

Strategisch voordeel

De laatste attitude omtrent gefilmd worden heeft een volledig andere benadering dan de eerste twee, daar deze agenten het filmen zien als een ‘strategisch voordeel’ (Sandhu & Haggerty, 2017). In eerste instantie doelen ze hier op camera’s van handelszaken of camera’s beheerd door politie zelf. Daarnaast worden de voordelen van camera’s die door omstaanders bediend worden door sommige agenten ook als strategisch voordeel beschouwd.

De vaakst aangehaalde argumenten voor de aanwezigheid van camera’s door agenten uit deze categorie is het feit dat camerabeelden hun kunnen vrijpleiten (Sandhu & Haggerty, 2017). De agenten vertelden dat camerabeelden snel een eind maken aan valse aantijgingen of valse klachten tegen politieagenten tijdens bepaalde acties. Ze hielden ervan om omringd te worden door camera’s bij bepaalde situaties, dit omdat de aard van die situatie hen zorgen baarde voor valse aantijgingen en een stresserend intern onderzoek. De gemaakte beelden

zouden zo als direct bewijs kunnen gelden om dit onderzoek stop te zetten en hen vrij te pleiten.

Bepaalde agenten gaan zelf zo ver dat ze bepaalde interacties vermijden, tenzij er camera's aanwezig zijn (Sandhu & Haggerty, 2017). Zo haalden ze voorbeelden aan van streakende studentes op een universiteitscampus, of het helpen van dronken studenten die zichzelf zouden kunnen verwonden tijdens of nadat ze thuis afgezet werden. Zo stonden deze delicate gevallen op beeld en konden eventuele klachten van politiegeweld achteraf weerlegd worden. Een van de campusagenten vertelde dat hij nooit een dronken studente een lift naar huis zou aanbieden, indien de interne camera's van zijn politievoertuig niet zouden werken om zo klachten over seksuele intimidatie te vermijden.

Ook bij andere situaties gaven politieagenten aan zich comfortabeler te voelen indien er gefilmd werd. Deze situaties hielden vaak confrontaties in met bepaalde minderheidsgroepen, om zo aantijgingen van discriminatie of racisme te vermijden. Andere agenten probeerden tijdens bepaalde interventies zelf de verdachten in beeld van camera's te lokken, zodat het eventueel toepassen van geweld gemakkelijker kon gerechtvaardigd worden door de beelden. Een ander gunstig effect van de confrontatie te verplaatsen in het zicht van de camera en hierbij bijvoorbeeld ook op de aanwezigheid van een camera te wijzen, was dat dit vaak de-escalierend werkte en dat mogelijke leugens bijgevolg vastgelegd werden waardoor de neiging om te liegen minder was.

Een ander strategisch voordeel wordt gehaald uit de mogelijkheid om de beelden te gebruiken in het kader van een onderzoek als bewijs van strafbare feiten (Sandhu & Haggerty, 2017). Politieagenten met de attitude 'strategisch voordeel' verwachten dat de camerabeelden van diverse bronnen kunnen bijdragen als bewijsstuk en kunnen leiden tot een veroordeling. De onderzoekers konden tijdens hun veldonderzoek verschillende keren vaststellen dat politieagenten zelf hun eigen smartphonecamera's gebruikten om zaken zoals nummerplaten, mogelijke verdachten en zelfs plaats delicten te fotograferen. Daarnaast vroegen agenten ook aan omstaanders om hun gemaakte beelden door te sturen.

Zowel bij de agenten met 'gewenning', als 'strategisch voordeel' leeft de opvatting dat de agenten goed werk leveren en professioneel handelen (Sandhu & Haggerty, 2017). Het verschil tussen de twee attitudes is dat agenten met 'gewenning' eerder onverschillig staan

ten opzichte van camera's, waar de agenten met de 'strategisch voordeel' attitude veel enthousiaster zijn over de mogelijkheden die camerabeelden met zich meebrengen, en bijgevolg meer geneigd zullen zijn er gebruik van te maken.

3.1.2. Reactie op camera's

Naast de verschillende attitudes over gefilmd worden, kwamen uit het onderzoek van Sandhu (2016) ook consistente reacties op het filmen naar voren. Deze reacties konden opgedeeld worden in twee categorieën: 1) weerstand bieden door middel van vermijdend gedrag en 2) camera-vriendelijk politieoptreden.

Vermijden

Vermijden houdt in dat agenten die gefilmd worden, pogingen doen om niet in beeld te komen (Sandhu, 2016). Hoewel de wetgeving in de VS het recht tot filmen ondersteunt, zijn er toch honderden voorvallen waarbij politieagenten dit proberen te vermijden zoals in "the war on camera's" (Wall & Linneman, 2014). Tijdens deze voorvallen werden personen die volgens de agenten onwettig aan het filmen waren geïntimideerd of bedreigd en in verdere gevallen werden de opgenomen beelden verwijderend of camera's op de grond gegooid. Tijdens protesten werd door agenten die reeds minder goed herkenbaar waren door het dragen van gezichtsmaskers, hun badgenummer afgedekt met plakband of werden hun naamplaatjes verwijderd (Sandhu & Haggerty, 2017).

Sandhu (2016) onderscheidt vier categorieën waarbij politieagenten telkenmale extremere individuele handelingen stellen om het filmen te vermijden.

Als eerste is er intimidatie. Hierbij dreigen de politieagenten met gerechtelijke gevolgen indien de filmer niet stopt met filmen nadat dit hen gevraagd werd. Hierbij wordt vaak gezegd dat het filmen hen verhindert hun job te kunnen uitvoeren. In extreme gevallen gaan agenten zelf over tot het bestempelen van de filmer als zijnde een risico voor de staatsveiligheid, daar de filmer politie zou filmen ter voorbereiding van een terroristische aanslag.

In de tweede categorie gaan agenten hun dreiging met gerechtelijke vervolging ook effectief gaan omzetten in handelingen zoals beboeten of arresteren. Hierbij baseren de agenten zich op privacywetgeving of obstructie van de rechtsgang.

De derde categorie is de al dan niet hardhandige inbeslagneming van de camera. Hierbij wordt als reden opgegeven dat de gemaakte beelden gelden als bewijsmateriaal in het onderzoek.

De laatste categorie en tevens de meest extreme categorie is vernietiging. Dit houdt zowel het verwijderen van beelden als het vernietigen van camera's zelf in.

Een minderheid van de respondenten uit het onderzoek van Sandhu (2016) gaven toe pogingen te ondernemen om niet gefilmd te worden. Hierbij maakten ze wel de aantekening dat de bedoeling hiervan niet was om wangedrag van zichzelf of collega's verborgen te houden, maar eerder om te voorkomen dat er beelden zouden verspreid worden die de feiten onrealistisch zouden weergeven door manipulaties om de politie er slecht te doen op uitkomen. Veel van deze participanten gingen ervan uit dat het doel van de filmer was om hen in de problemen te brengen.

Tijdens zijn onderzoek was Sandhu (2016) geen getuige van de extremere genomen acties zoals hierboven beschreven. Het vermijgend gedrag dat door zijn participanten gesteld werd hield voornamelijk in om zichzelf te verwijderen van plaatsen waar er camera's aanwezig waren of weg te blijven van plaatsen waar gefilmd zou kunnen worden. Zo gingen ze pas over tot interceptie als hun verdachte wegwandelde van drukke plaatsen naar een omgeving met minder camera's. Ook het weggeleiden van de persoon naar een rustigere plaats of pas overgaan tot controle op plaatsen die door hen gecontroleerd werden zoals hun politievoertuig of aparte ruimtes in drukke cafés was een vaak toegepaste techniek. Ook in het onderzoek van Newell (2019) gaven agenten aan soms te twijfelen alvorens over te gaan tot intercepties door de grote kans gefilmd te worden door omstaanders.

Uit het onderzoek van Farmer (2016) bleken agenten zich anders te gedragen door het risico op gefilmd te worden. Zo kregen zowel burgers als agenten de indruk dat politieagenten minder uit eigen initiatief overgingen tot interactie met burgers. Ze bleven eerder in hun patrouillevoertuig en beantwoordden enkel de hun toegeschreven missies om zo het risico om gefilmd te worden niet extra op te zoeken.

Deze technieken konden enkel toegepast worden indien de agenten er zich van bewust waren te worden gefilmd en indien er locaties met minder camera's voorhanden waren (Sandhu, 2016). Daarnaast werden deze technieken ook eerder toegepast ten opzicht van

smartphonecamera's. De aparte ruimtes in cafés of de politievoertuigen waren namelijk ook vaak uitgerust met camera's.

De agenten uit het onderzoek die toegaven soms vermijdend gedrag te hebben ten opzichte van camera's, zeiden dat dit eerder uitzonderlijk was (Sandhu, 2016). Hiervoor gaven ze als reden dat ze steeds professioneel te werk gingen, en bijgevolg niets te verbergen hadden. Daarnaast gaven ze ook als reden dat het bijna onmogelijk was om zich volledig aan het cameratoezicht te kunnen onttrekken, rekening houdende met de hoeveelheid smartphones en aanwezige camerabewaking.

Camera-vriendelijk politieoptreden

De tweede categorie die Sandhu (2016) onderscheidt bij reactie op gefilmd worden, is camera-vriendelijk politieoptreden. Agenten beginnen rekening te houden met hoe ze overkomen op beeld, en gaan hiertoe hun gedrag aanpassen zodat de beelden hen in een positiever daglicht plaatsen. Op zich is dit niet geheel nieuw. Binnen het politiemilieu wordt reeds lang aandacht besteed aan het overkomen naar de bevolking toe. Het enige verschil is dat 'de presentatie' zich niet beperkt ten opzichte van de aanwezige personen ter plaatste, maar ook rekening houdt met de mogelijke kijkers van de camerabeelden. Volgens de bevindingen van Sandhu (2016) gaan agenten op twee verschillende manieren hun presentatie aanpassen, zijnde via verbale en non-verbale communicatie.

Camera-vriendelijke verbale communicatie

Camera-vriendelijke verbale communicatie betreft alle gesproken communicatie die een agent onderneemt in een poging zichzelf beter op beeld te laten overkomen (Sandhu, 2016). Hieronder verstaat men zowel het spreken op een respectvolle manier, als spreken op een professionele toon. Daarnaast wordt ook aan het inhoudelijke belang gehecht en wordt er via de communicatie gepoogd het gewelddadig handelen te rechtvaardigen en te rationaliseren. Zo wordt er bijvoorbeeld tijdens een arrestatie waarbij er gebruik wordt gemaakt van de wapenstok en waarbij omstaanders filmen, duidelijk en luid geroepen om te stoppen met zich te verzetten tegen de arrestatie zodat dit ook verstaanbaar is op camera. Hierdoor wordt het duidelijk dat het gebruik van geweld niet doelloos is, maar gebruikt wordt omdat de persoon weerspanning is tijdens een arrestatie en het geweld dus gejustificeerd is.

Ook in situaties waarbij geen dwang uitgeoefend wordt, hechten de politieagenten belang aan hun verbale communicatie (Sandhu, 2016). Dit houdt in dat de agenten hun verdachten steeds respectvol zullen aanspreken en zeer duidelijk zullen zijn in hun instructies. Zelfs in die mate dat ze tijdens het fouilleren zullen zeggen dat ze bijvoorbeeld de zakken aan het controleren zijn of schouders zullen palperen, om zo aantijgingen van machtsmisbruik te vermijden.

Daarnaast gaan sommige agenten ook in interactie met filmende omstaanders (Sandhu, 2016). De bedoeling hiervan is om aan de omstaanders duidelijk te maken waarom

bepaalde handelingen werden gesteld. Hiermee hopen de agenten om de omstaanders een betere blik te geven op de inzichten van de interveniërende agenten en hun genomen maatregelen.

Het opletten wat er gezegd wordt kwam ook naar boven tijdens het onderzoek van Farmer (2016). Het viel onder de collega's onderling op dat bepaalde agenten anders gingen spreken, op een vriendelijkere manier, indien ze wisten dat er camera's op hen gericht waren.

Camera-vriendelijke non-verbale communicatie

Agenten zijn er zich van bewust dat bijvoorbeeld enkel roepen dat de verdachte zich niet mag verzetten niet volstaat en dat er ook camera's zijn waarbij de audio niet duidelijk is of niet opgenomen wordt (Sandhu, 2016). Hierdoor gaan agenten ook hun lichaamstaal, houding of non-verbale communicatie gaan aanpassen. In eerste instantie houdt dit voornamelijk het voorkomen als politieagent in. Zo wordt verwacht dat ze hun uniform onderhouden en correct dragen, een statische houding moeten aannemen die vertrouwen uitstraalt en tevens aanspreekbaar lijkt door bijvoorbeeld een glimlach of een hoofdknik. Ook het uitrusten of zitten op publieke plaatsen wordt afgeraden. Dit alles is om beschuldigingen van luiheid, on-professionaliteit of slordigheid gestaafd met beeldmateriaal te vermijden.

Buiten het standaard voorkomen passen agenten hun gedragingen ook aan tijdens risicovolle interventies (Sandhu, 2016). Naast het verbaal sommeren, maken de agenten bijvoorbeeld duidelijke gebaren om personen te kalmeren zoals open handen of wijzen naar het wapen dat de verdachte vasthoudt en erna naar de grond om duidelijk te maken dat de verdachte het wapen moet laten vallen. Een andere methode was het tonen aan de camera wat er tijdens een fouille gevonden werd door het in de lucht te houden. Hiermee konden de beelden zowel bijdragen tot de bewijslast, als bijdragen tot de verantwoording voor het arresteren van de persoon in kwestie.

Uit het onderzoek van Sandhu (2016) bleek dat sommige politieagenten grote voorstanders zijn van camera's en het daarbij horende cameravriendelijk politieoptreden. Ze gingen ervan uit dat alle acties ondernomen om camera's te vermijden onnodig zijn, eerder in hun nadeel spreken, en bijgevolg leiden tot minder vertrouwen in de politie.

4. Situatie in België

In dit hoofdstuk wordt besproken hoe er in Belgische context omgegaan wordt met de uitdagingen die het filmen stelt. Dit wordt gedaan aan de hand van de resultaten voortkomend uit de empirische studie. Alvorens de concrete resultaten te bespreken wordt eerst onderzocht wat de geldende wetgeving is in België, aangevuld met de mening van de respondenten over deze wetgeving.

4.1. Wetgeving

Naar aanleiding van de terreuraanslagen in 2016 en de daarbij horende politieacties in Brussel, werden op sociale media massaal foto's en filmpjes van katten gedeeld om zo de verspreide beelden van politieacties te overstemmen met ruis (Vrtnws, 2016). Naar aanleiding van deze gebeurtenissen kwam het wettelijk kader voor het filmen van politieacties onder de aandacht. Over het algemeen kan op het filmen van personen op openbare plaatsen drie verschillende wetgevingen toegepast worden. Namelijk de wet op de camerabewaking¹ die ervoor zorgt dat de persoon die gefilmd wordt hierover moet geïnformeerd worden. Het portretrecht², dat ervoor zorgt dat een persoon kan beslissen waar ze gefilmd worden en wanneer. En als laatste de wet op de privacy³ die het bijhouden en het verspreiden van de verworven persoonlijke gegevens bepaald. Bij deze laatste wordt gesteld dat er geen inbreuk is, indien het gepubliceerde het privé-leven niet schendt en het informatief bedoeld is. Hieronder zouden politieagenten vallen, daar ze een openbaar ambt uitoefenen.

Begin 2021 laaide de discussie rond het filmen van politie terug op na de dood van een 23-jarige man met zwarte huidskleur na diens arrestatie in Brussel omdat hij, naar verluidt, de politie zou gefilmd hebben tijdens een controle (Bruzz, 2021). Kort daarop volgde een Pano reportage waarin een professor Criminologie aan de VUB duiding gevraagd werd omtrent het filmen van politie (Indeherberge, 2021). Daarin werd gezegd dat er in België geen duidelijke wetgeving is omtrent het filmen van politie. Wel zou dit enkel toegestaan zijn

¹ Wet van 21 maart 2007 tot regeling van de plaatsing en het gebruik van bewakingscamera's, BS 31 mei 2007

² Wet 30 juni 1994 betreffende het auteursrecht en de naburige rechten, BS 27 juli 1994

³ Wet van 30 juli 2018 betreffende de bescherming van natuurlijke personen met betrekking tot de verwerking van persoonsgegevens, BS 5 september 2018

indien de beelden een maatschappelijk nut hebben. Dit is echter voor interpretatie vatbaar, en is achteraf aan de rechter om te beoordelen.

4.1.1. Adviezen

In 2020 bracht het Controleorgaan op de Politie informatie (COC) (2020) een advies uit omtrent het filmen van politie (CON190008). Voor dit advies baseert het COC zich op een arrest van 14 februari 2019 van het Europees Hof van Justitie.

Concreet stelt het COC (2020) dat zowel de persoonsgegevens als in zekere zin ook de privacy van politieambtenaren beschermd zijn. Indien de politie tijdens het uitvoeren van hun functie gefilmd wordt kan dit door iedereen, maar enkel in het geval dat de feiten het publieke belang raken. Hierdoor moet er geen toestemming verkregen worden van de gefilmde. De stelling dat elk politieoptreden het publiek belang inhoudt volgt het Europees Hof niet. Het publiek belang moet dus duidelijk aanwezig zijn op het moment dat de beelden worden gemaakt. Daarnaast geldt ook dat de persoonsgegevens beschermd zijn, ook wanneer de beelden uitsluitend voor persoonlijke doeleinden gemaakt worden.

Indien er beelden gemaakt worden waarbij er geen rechtsgrond voor het publiek belang kan aangetoond worden, kan de persoon vervolgd worden (COC, 2020).

Met dit advies gaat het COC in tegen de interne infofiches van de Geïntegreerd politie/Police Intégrée (GPI) (COC, 2020). Bij de GPI valt te lezen dat het filmen op zich geen misdrijf is, tenzij de beelden gepubliceerd worden buiten de uitzondering van journalistieke doeleinden. Dit vindt het COC een te ruime interpretatie. Ze stellen dat op het moment van het filmen van de politieambtenaar in functie de rechtsgrond voor de verwerking (het publiek belang) reeds aanwezig moet zijn. Bijgevolg zou het filmen op zich reeds een misdrijf inhouden.

4.1.2. Resultaten interviews

Omtrent de wetgeving is er tussen het merendeel van de respondenten een consensus. Het filmen van politie is toegestaan volgens de respondenten, hoewel het verspreiden ervan niet zonder hun toestemming mag wanneer ze herkenbaar in beeld komen. Slechts één respondent wees op het algemeen nut waarin het filmen moet kaderen, bijvoorbeeld indien een controle foutief of onwettig zou gebeuren, dan is het filmen toegestaan maar de verspreiding ervan moet nog steeds met toestemming gebeuren.

Dat er gefilmd wordt is onvermijdelijk zeggen de respondenten,. Het verbieden ervan zou ook averechts werken. Wat enkele respondenten wel aankaarten is dat de wetgeving omtrent het filmen van politiefunctionarissen niet duidelijk is in wat nu wel en niet mag.

“Wanneer mag er nu gefilmd worden, wanneer mag er nu niet gefilmd worden, wat mag er met de beelden gebeuren of wat mag er absoluut niet gebeuren en die zaken. Daar zou er, zeker in 2021 dat we nu al zitten, meer duidelijkheid over moeten zijn.”

- Respondent 5

Daarnaast wordt er op gewezen dat ze vaak geen tijd hebben om een filmende omstaander te identificeren en het dus moeilijk wordt om te achterhalen wie de beelden verspreid heeft.

4.2. Gefilmd worden

Alle respondenten gaven aan reeds ervaring te hebben met gefilmd worden tijdens het uitoefenen van hun functie. De gsm is het eerste dat bovengehaald wordt door omstaanders bij een tussenkomst of een controle en zou het nieuwe normaal geworden zijn. Zo worden ze zelf vermoedelijk vaker gefilmd door omstaanders dan ze zelf beseffen. Dit fenomeen zou de laatste jaren alleen maar toegenomen zijn. Er zijn verschillende redenen waarom mensen filmen volgens de respondenten,. Dit kan voor bewijs zijn, maar vooral omdat ze hopen dat er iets zal gebeuren, dat het escaleert. Ook proberen sommigen door het filmen juist reactie uit te lokken, of zouden ze het doen omdat ze juist weten dat ze er sommige politieagenten mee kunnen opjagen.

Dat er gefilmd wordt is onvermijdelijk, een aantal respondenten hebben daar ook geen probleem mee. Ze geven als reden hiervoor dat ze recht in hun schoenen staan want ze proberen hun job altijd naar behoren uit te oefenen, en binnen het wettelijk kader te blijven. Het kan gebeuren dat het eens uit de hand loopt, maar als ze gewoon correct hun job uitvoeren is er in principe geen probleem om gefilmd te worden, dit door zowel smartphonecamera's als vaste camera's in de stad zelf.

Het recht in hun schoenen staan neemt niet weg dat het toch wel als vervelend ervaren kan worden. Een respondent beschrijft dat het is “alsof er met een vergrootglas wordt gekeken naar wat je doet, waarbij elke misstap of woord dat misschien niet gezegd moest worden

uitvergroot wordt.” Het werk wordt ter plaatse reeds beoordeeld door omstaanders wat een extra stresserende factor is in situaties waarbij de agenten meestal al onder druk staan. Een andere respondent maakt de vergelijking met andere beroepen. “De dokter wordt ook niet gefilmd tijdens het uitvoeren van een operatie”, zo stelt de inspecteur, “maar bij politie moet het geaccepteerd worden dat ze worden gefilmd en zo extra gecontroleerd worden. Iedereen heeft daarbij een mening over het uitoefenen van de job.”

Een van de grote bronnen van frustratie bij de respondenten omtrent het filmen, komt door de houding die de filmers aannemen. Toen er vroeger gefilmd werd, werd dat meer in het geniep gedaan vanop een afstand, nu zouden het geen stille omstaanders meer zijn, maar personen die zich actief gaan bemoeien met de interventie en bijna letterlijk de gsm in het gezicht van de interveniërende agenten duwen. Ook indien het de betrokken persoon zelf is die filmt gaan ze zich volgens de respondenten nog mondiger gaan opstellen of “de stoere willen uithangen”. Sommige filmers gaan tevens in de weg staan of beginnen omstaanders op te roepen om zich tegen de politie te keren. Filmers zouden daarnaast vaak vermelden dat ze het recht hebben om te filmen, het beter weten en zo het werk hinderen.

“Vanaf ze een camera hebben beginnen ze nog eens mondiger te worden dus, het publiek is al mondiger geworden, en ik heb het gevoel dat ze wel eens met hun camera zichzelf als onschendbaar zien en ja...dat ze effectief dichter komen of in personal space effectief voor je komen en dan beginnen te verwijten of van die pseudo rechtsvragen te stellen dat ze zelf geen antwoord op kennen, gewoon voor jou op fouten te betrappen. “

- Respondent 1

Opmerkelijk was dat de respondenten het filmen tijdens manifestaties anders ervaarden dan bij een tussenkomst met twee. Tijdens manifestaties zijn de agenten al minder herkenbaar doordat ze een helm en bivakmuts dragen, maar is het filmen ook niet zozeer op hen gericht waardoor dit minder storend wordt bevonden. Bij een interventie met twee wordt het filmen meer persoonlijk genomen omdat het specifiek op hen gericht is.

4.3. Filmpjes op sociale media

Tijdens het filmen komt het soms voor dat bepaalde sociale mediakanalen van Brusselse jongerengroepen bij naam genoemd worden, waardoor de agenten tijdens hun interventie weten dat de beelden op deze kanalen verspreid zullen worden. Deze kanalen zijn er volgens een respondent op gericht om politie belachelijk te maken, waardoor dit geen leuk gevoel geeft. Ook bij het zien van filmpjes van collega's waarbij scheldwoorden te horen zijn afkomstig van omstaanders geeft dit hetzelfde gevoel.

Een andere respondent vermeldt dat hij zich niet zozeer stoort aan het filmen op zich, maar voornamelijk aan de reacties die op de filmpjes komen. Dat deze reacties soms heftig kunnen overkomen blijkt uit de ervaring van een van de respondenten, die aangeeft een tijdje terug een sociale media pauze ingelast te hebben. Dit naar aanleiding van een aantal uit de hand gelopen evenementen die begin april en begin mei 2021 plaats vonden in Brussel en Elsene waarbij er telkens nieuwe filmpjes opdoken van politieacties die hevig becommentarieerd werden, terwijl ze niet lieten zien wat er tegen de politie werd gedaan. Onder de reacties waren er ook haatberichten, verwensingen en doodsbedreigingen volgens de respondent. Daardoor werd het als schofferend ervaren.

“De personen die reageren kennen het hele verhaal niet, ze zien enkel een fractie van de interventie en daarop gaan ze oordelen”, zo stelt een respondent. Ze weten niet wat er vooraf of achteraf gebeurd is, en zien enkel hetgeen wat in de hitte van de strijd gebeurde, wat een negatief beeld kan geven. Vanaf dat de politie geweld moet toepassen zouden omstaanders en reacties meteen spreken over politiegeweld. Andere respondenten delen deze mening. Zo wordt gesteld dat de filmpjes bewerkt kunnen zijn waarbij enkel de reactie van de politie zichtbaar is, wat voor een heel vertekend beeld zorgt bij de mensen.

“Maar hoe het ervoor aan toegaat, dat laten ze nooit zien. En meestal is dat juist de reden van controle of de reden dat het uit de hand loopt.”

- Respondent 2

Één van de respondenten zegt dat het filmen tijdens het uitvoeren van de job niet echt stoort, daar die volledig gefocust is op de interventie zelf. Het besef komt pas achteraf, als die zich volledig herkenbaar op facebook ziet. Voornamelijk de eerste keer zou het verschieten zijn,

maar na een tijdje werd de respondent het ook gewoon en valt het wel mee zolang de naam er niet bijstaat. Dit wordt desondanks nog steeds als vervelend beschouwd, omdat er door de respondent moeite wordt gedaan om de sociale media accounts zoveel mogelijk af te schermen. Op de eigen sociale mediaprofielen is de link met de politie niet zichtbaar, maar beelden waarop de betrokken persoon herkenbaar in uniform afgebeeld staat worden dan wel met de wereld gedeeld.. De inspecteur zegt nog op het gemak thuis te willen kunnen rondlopen, zonder herkend te worden als zijnde van de politie.

Een andere respondent stelt dat filmpjes niet altijd slecht hoeven te zijn. Soms zou het in het voordeel van de collega's spreken. Ook zouden sommige situaties wat gecontroleerder verlopen, dit zowel door de politie als diegene die er tegenover staan. Bodycams zouden tevens bevorderend kunnen werken en wat tegenwicht kunnen bieden tegenover personen die zich anders gaan opstellen wanneer er enkel door smartphones gefilmd wordt. Een tweede respondent verwijst ook naar het voordeel van de bodycams die de volledige interventie kunnen filmen, gezien ze nu enkel maar hun woord hebben om te weerleggen wat er voor het deel dat gefilmd werd gebeurd is.

4.4. Reactie op het filmen

Alle respondenten zeiden bij de meeste situaties het filmen door omstaanders gewoon te negeren of te doen alsof ze het niet zien. Er is vaak gewoonweg geen tijd om zich daar nog mee bezig te houden. Ze richten zich op de interventie zelf en focussen wat er hiervoor allemaal moet gebeuren om die zo goed mogelijk af te handelen. In sommige gevallen, zo geeft een van de respondenten als voorbeeld, maakt die enkel terloops een ludieke opmerking of ze een handtekening willen. Commentaar geven over dat er niet gefilmd mag worden, of eventuele acties in een poging het filmen te stoppen zou de situatie alleen maar doen escaleren in negatieve richting. Met de ironische opmerking moeten de filmers meestal lachen en zo escaleert de situatie niet, zo stelt de respondent.

Een andere respondent geeft aan dat de houding van de filmer er veel toe doet. Bij een interventie waar de filmer zijn gsm in het gezicht hield van de respondent, moest die laatste zich inhouden om de gsm niet uit de handen te nemen en tegen de grond te gooien, een andere collega kwam echter tussen waardoor dit niet verder escaleerde. Hoewel dit absoluut niet zou mogen, is dit toch een begrijpelijke actie volgens een andere respondent.

Politieagenten zijn ook maar mensen, iedereen verliest wel eens zijn geduld en maakt daardoor fouten, zo wordt gesteld.

Indien de situatie er zich toe leent, zo geven enkele respondenten aan, gaan ze toch actief de filmer confronteren met het filmen. Hierbij beperken ze zich echter tot het wijzen op diens plichten en het feit dat ze de beelden niet mogen verspreiden zonder toestemming. In zo'n situatie wordt vaak overgegaan tot een identiteitscontrole. Een van de respondenten geeft mee sowieso te trachten de filmer te identificeren. Dit omdat die getuige is van de interventie en zo de gegevens kan hebben voor wanneer later zou blijken dat de getuigenis of de beelden nodig zijn. Deze identificatie zou desondanks in 7 van de 10 gevallen moeilijk verlopen, daar de filmer zich ondanks de verplichting niet wil laten identificeren.

Naast het negeren of de persoon in kwestie aan te spreken, gaan verschillende respondenten hun houding wijzigen, dit volgens sommige respondenten ook onbewust. Een van de respondenten vertelt dat die nog meer zal opletten om geen fouten te maken en daardoor juist misschien wel fouten maakt. Er zijn namelijk zoveel zaken waarmee rekening moeten gehouden worden tijdens een interventie waardoor het niet simpel wordt om alles te onthouden. Daarnaast vertelt de respondent dat die misschien ook wat terughoudender is en meer overloopt wat niet vergeten mag worden als er gefilmd wordt. Een andere respondent geeft ook aan extra voorzichtig te zijn, en zeker niets te doen wat verkeerd zou kunnen overkomen. Hierdoor wordt minder vlug overgegaan tot het gebruik van geweld, en gekozen om het toch nog eens verbaal proberen op te lossen terwijl ze weten dat dit niet zal werken. Moesten er geen camera's zijn, zouden ze de job vlotter kunnen uitvoeren.

Een van de respondenten gaf aan bepaalde controles op eigen initiatief niet uit te voeren omwille van het risico gefilmd te worden. Dit kwam door de vele negatieve mediaberichten omtrent politie in die periode waarbij er weinig vertrouwen was in politie, dit om extra negatieve beelden te vermijden, niet tegenstaande de controle volledig binnen het wettelijk kader zou passen en ze dus op zich niets verkeerd zouden doen. Indien hun verdachte iets flagrant verkeerd zou doen, zouden ze echter wel overgaan tot controle en doen waarvoor ze zijn opgeleid. Een andere respondent gaf aan dat niet zozeer het risico op het filmen hem tegenhield, maar eerder het gedrag dat de omstaanders zouden kunnen vertonen tijdens de controle waardoor die niet veilig zou kunnen verlopen. Geen enkele respondent gaf aan in situaties waar er moet tussengekomen worden zich te laten afschrikken door eventuele

camera's. Indien je je laat afschrikken door camera's kan je je werk niet doen, zeker niet in een stad zoals Brussel, wordt gesteld.

5. COVID-19 en politie

Zoals eerder aangehaald is politielegitimiteit cruciaal om als politie-orgaan te kunnen werken (Tyler, 2004). Deze legitimiteit kan sterk beïnvloed worden door de aanpak van een crisis (Jones, 2020). Door overheden worden nieuwe wetten of maatregelen uitgesproken waardoor de politie nieuwe bevoegdheden krijgt om deze af te dwingen. Het vertrouwen van de bevolking in de politielegitimiteit hangt sterk af van hoe de politie omgaat met deze nieuwe verkregen bevoegdheden. Om te vermijden in een wij versus zij verhaal terecht te komen, moet de politie er zich sterk van bewust zijn welke impact deze bevoegdheden met zich meebrengen.

5.1. Politionele aanpak

De uitdaging voor politiediensten in tijden van een crisis zoals de COVID-19-pandemie is om zowel het vertrouwen en contacten met de bevolking te behouden evenals de nieuwe richtlijnen te kunnen afdwingen bij diezelfde bevolking (Laufs & Waseem, 2020). Op politioneel niveau kan een crisis op twee manieren aangepakt worden, elk met zijn eigen impact op de legitimiteit (Jones, 2020).

5.1.1. Militariserende aanpak

Met deze aanpak wordt niet verwezen naar de uitrusting van de politie, maar naar de interactie tussen de politie en bevolking (Jones, 2020; Jones & Laufs & Waseem, 2020). Bij een militariserende aanpak komt de politie verder te staan van de maatschappij door de houding die ze aanneemt. Ze zijn minder aanspreekbaar en houden zich minder verantwoordelijk voor de bevolking. De mindering in verantwoordelijkheid wordt gekenmerkt door het achterwege laten van de legale procedures en de houding naar hun bevolking die vijandelijker wordt. Tijdens manifestaties tegen de genomen maatregelen van de overheid, kan dit leiden tot een gewelddadig conflict tussen de politie en de manifestanten. Doordat de bevolking het handelen van de politie ziet als zijnde onwettig, wordt de kloof tussen politie en maatschappij groter.

Kort na de aanvang van de COVID-19-pandemie en de bijhorende lockdown waren er in verschillende landen reeds duidelijke voorbeelden van de militariserende aanpak (Jones, 2020). De Zuid-Afrikaanse politie bijvoorbeeld, misbruikten hun nieuwe bevoegdheden,

waarbij door hun gedrag drie doden vielen. Dit was echter evenveel als het aantal personen dat toen overleden was door het coronavirus in Zuid-Afrika. In de VS was er sprake van politie die om de avondklok aan te kondigen sirenes gebruikten uit de filmreeks ‘the Purge’, wat de bevolking schrik inboezemde. In Kenia werd een 13-jarige doodgeschoten toen die de avondklok niet respecteerde, in India werd bleekmiddel over groepen wachtende mensen aan bushaltes gespreid om te desinfecteren en in de Filipijnen werden twee minderjarigen en drie volwassenen na overtreden van de avondklok in hondenkooien opgesloten voor een halfuur, met het dreigement neergeschoten te worden indien ze er uit kropen (Laufs & Waseem, 2020). Dit zijn telkens voorbeelden waarbij de politieagenten in kwestie hun macht misbruikten en dit blijvende schade kan aanrichten in de relatie tussen politie en bevolking.

Het is belangrijk te duiden dat de schrik en consternatie niet zozeer door de wetten op zich komt, maar veeleer te maken heeft met hoe de politie deze wetten afdwingt (Jones, 2020). Indien de politie de avondklok, social distance en andere regels afdwingt zonder rekening te houden met de legaliteit van hun daden en zonder inspraak van de gemeenschappen, leidt dit tot onrusten binnen de bevolking. Het gevolg is minder naleving van de regels en blijvende schade op vlak van politielegitimiteit.

5.1.2. Beschermende aanpak

De beschermende aanpak, ook wel gemeenschapsgerichte politiezorg genoemd, richt zich op de samenwerking tussen politie en de gemeenschappen. (Jones, 2020; Berkmoes et al., 2009). Bij deze aanpak probeert de politie ondanks de ook voor hen volledig onbekende en nieuwe COVID-19-pandemie, de rechtvaardige procedures zoveel mogelijk te volgen.

Een mogelijke manier om een procedurele rechtvaardigheid te bekomen bij personen die de maatregelen verbreken, is luisteren naar hoe zij het ervaren zonder vooroordelen (Jones, 2020). Dit is een uitdaging wanneer de politie te maken krijgt met wetten en regels die ze moeten handhaven tijdens een pandemie (Laufs & Waseem, 2020). Zeker indien hierbij rekening moet gehouden worden met de algemene stress bij de bevolking dat de COVID-19-crisis met zich meebrengt.

Verder is het belangrijk in tijden van crisis als politiedienst te communiceren met de gemeenschap (Jones, 2020; Laufs & Waseem, 2020). Dit houdt verschillende methoden van communicatie in zoals face to face, flyers, maar zeker in tijden van COVID-19 gewone media en in bijzonder de sociale media. Centraal in deze communicatie zijn de officiële berichten over het virus en welke maatregelen er gelden. In tegenstelling tot boetes, heeft communicatie als waarschuwing waarom bepaalde methodes nodig zijn, een veel beter effect op de navolging van de opgelegde maatregelen. Tevens zorgt dit naast betere opvolging en coöperatie ook voor een hogere politielegitimiteit. Deze is zeer belangrijk bij individuele confrontaties waar het soms al moeilijk is om individuen te kunnen overtuigen tot het naleven van maatregelen, maar misschien nog belangrijker in het geval van protesten en zeker protesten tegen de coronamaatregelen.

Naast een open communicatie, is het ook belangrijk dat de politie zeer transparant is in hun acties naar de bevolking toe (Jones, 2020; Laufs & Waseem, 2020). Hierdoor moet het duidelijk zijn waarom deze acties ondernomen worden, en dat deze acties niet op een specifieke groep gericht zijn, maar onpartijdig zijn en gericht naar alle bevolkingsgroepen. Daarnaast is het ook belangrijk dat de politie niet enkel repressieve acties onderneemt, maar zich ook inzet in sensibiliserende acties waarbij schadebeperking door het opvolgen van maatregelen centraal staat. (Laufs & Waseem, 2020).

De hierboven beschreven acties (luisteren, communiceren en transparantie) leiden ertoe dat de politielegitimiteit stijgt in tijden van crisis en het zo voor de politie gemakkelijker wordt om de regels af te dwingen (Jones, 2020). Naarmate de crisis vordert en de bevolking het moeilijker krijgt met bepaalde regels die als onrechtvaardig gepercipieerd worden, is communicatie van de legitieme politie de enige methode om toch de regels te laten opvolgen.

Na de crisis wordt deze beschermende houding van de politie onthouden en kan er verder gebouwd worden aan de legitimiteit. Daar waar de militariserende aanpak misschien wel de vlotste en efficiëntste aanpak leek tijdens de crisis, is dit ook de moeilijkste om achteraf het vertrouwen van de bevolking terug te winnen (Jones, 2020).

De beschermende aanpak komt overigens overeen met de visie waarop de Belgische politiezorg gebaseerd is (Politie, 2021). Dit houdt in dat België werkt volgens de excellente

politiezorg, waaronder de gemeenschapsgerichte politiezorg een belangrijk onderdeel is (Berkmoes et al, 2009; Bruggeman et al., 2010).

5.2. Resultaten interviews

Over de invloed van COVID-19 op het filmen zijn de meningen van de respondenten verdeeld. Volgens sommige zou het aantal keren dat er gefilmd wordt niet toegenomen zijn door corona, maar zou dit wel zo aanvoelen. Als verklaring hiervoor wordt de lockdown van 2020 naar voren geschoven. “Tijdens deze lockdown was er een paar maand lang bij wijze van spreken niets gebeurd, er was geen volk buiten en het was echt kalm. Nu dat het sociaal leven zich hervat valt het gewoon meer op, mede omdat er nu ook weer meer volk op straat komt en er terug meer te filmen valt, net als voor de lockdown”. Volgens een van de respondenten waren de filmpjes tijdens de lockdowns gewoon over de lockdown zelf en waren de reacties erop van dezelfde aard als ervoor.

Andere respondenten vinden dat het wel veranderd is sinds COVID-19. Het filmen is er altijd geweest, zowel voor als tijdens, maar het verschil zou zich bevinden in de reacties op de filmpjes. Die zouden sinds de coronaperiode feller geworden zijn. De reden hiervoor zou volgens de respondenten te wijten zijn aan het vertrouwen in politie dat afgenomen is. Ze stellen dat veel personen de politie als schuldige zien omdat zij de wetten verplicht moeten afdwingen en doen naleven. Hierdoor gaan ze ook heftiger reageren op filmpjes, zichzelf als expert in het politiewerk gaan beschouwen en hierdoor ook vertellen wat wel of niet mag gebeuren. Dit blijft volgens een van de respondenten niet enkel beperkt tot de reacties op sociale media, maar ook in het straatbeeld gaan betrokkenen vaker wetten en regels aanhalen of hen zeggen hoe ze moeten handelen.

6. Discussie

In dit hoofdstuk worden de antwoorden op de onderzoeksvragen besproken die aan het begin van deze scriptie gesteld worden. De resultaten worden voor iedere onderzoeksvraag bondig samengevat en bediscussieerd. Vervolgens worden de sterktes en zwaktes van deze studie besproken en worden aanbevelingen voorgesteld en praktijkimplementaties belicht.

6.1. Sociale media en filmen van politie

De eerste deelvraag richt zich op wat er terug te vinden valt in de literatuur omtrent het filmen van politie. In de literatuur werd de invloed van camera's besproken op attitudes en gedrag.

De attitudes van agenten vallen op te delen in drie categorieën: 1) de attitude 'cameraschuw', 2) de attitude 'gewenning' en 3) de attitude 'strategisch voordeel'.

De agenten die de attitude 'cameraschuw' hadden, verkozen ervoor niet gefilmd te worden om verschillende redenen. Zo zouden de beelden zodanig bewerkt of onvolledig zijn dat ze geen realistische weergave zijn van de werkelijkheid en automatisch in het nadeel spelen van de agenten. Daarnaast zouden filmende omstaanders zich actief beginnen moeien met de interventie waardoor het werk van de politie bemoeilijkt of in sommige gevallen zelf gevaarlijk werd. Als laatste reden werd het gevaar voor represailles voor zichzelf, familie of vrienden door herkenbaar in beeld te komen naar voren geschoven.

Onder de categorie 'gewenning' vielen de agenten die het gewoon werden om gefilmd te worden. Zij stelden dat gefilmd worden nu eenmaal onderdeel is van de job. Ze onderstrepen dat ze de routines en procedures zo goed als mogelijk opvolgen en binnen het wettelijk kader blijven en zo steeds professioneel handelen. Mensen die negatieve commentaar hebben op filmpjes beschouwen ze als reeds op voorhand gekant tegen de politie. Deze groep erkende net als de vorige het gevaar van interfererende filmende omstaanders.

De agenten van de derde categorie, 'strategisch voordeel', proberen de aanwezigheid van de camera in hun voordeel te zien. Zo zouden beelden hen kunnen vrijspreken van

aantijgingen en als extra bewijs kunnen gelden in onderzoek. Sommige agenten binnen deze categorie gingen in bepaalde situaties slechts tussenkomen indien een camera aanwezig is, of gingen de interactie trachten te verplaatsen in beeld van de camera's. Hierbij werd wel de aantekening gemaakt dat vaste camera's in het straatbeeld of camera's van hun eigen dienstwagen verkozen werden boven de smartphone camera's van omstaanders.

Naast de attitudes over gefilmd worden, werd ook nagegaan welk gedrag agenten stellen als ze gefilmd worden. Hierbij werden twee mogelijke reacties besproken, enerzijds vermijden en anderzijds camera-vriendelijk politieoptreden.

Bij de reactie 'vermijden' gaan agenten actief te werk om te vermijden dat ze in beeld komen. Dit hield in dat agenten smartphonescamera's gingen afschermen, dreigden met vervolgingen, maar ook inbeslagname of vernietiging. Geen van deze acties werden echter waargenomen tijdens de onderzoeken. Wat eerder gebeurde is dat agenten camera's vermijden door controles niet uit te voeren, of uitstelden tot de persoon buiten het bereik van smartphonescamera's was. Er werd meegegeven dat dit eerder uitzonderlijk was, daar de agenten van mening zijn steeds professioneel te werken en bijgevolg niets te verbergen hebben. Ook is het bijna onmogelijk om zich volledig aan het cameratoezicht te kunnen onttrekken.

De tweede reactie was het camera-vriendelijke politieoptreden. Dit hield in dat agenten hun verbale en non-verbale communicatie gingen aanpassen. Via luid, duidelijk, respectvol en professioneel spreken wordt gepoogd het al dan niet gewelddadig handelen te rechtvaardigen voor zowel hun verdachte als filmende omstaanders. Daarnaast gaan zo ook in interactie met filmende omstaanders om uitleg te geven waarom bepaalde beslissingen genomen werden. Op non-verbaal vlak gaan ze naast steeds een professionele houding aan te nemen hun bevelen via uitgesproken gebaren verduidelijken zodat ook dit duidelijk is op beelden. Deze agenten gingen ervan uit dat alle acties ondernomen om camera's te vermijden onnodig zijn en eerder in hun nadeel spreken en bijgevolg leiden tot minder vertrouwen in de politie.

6.2. Belgische context

Bij de tweede deelvraag wordt de vraag gesteld hoe de Belgische politie omgaat met de uitdaging die het gefilmd worden stelt. Deze vraag wordt beantwoord aan de hand van de resultaten van het empirisch onderzoek die uitgevoerd werd bij inspecteurs van de politiezone Brussel Hoofdstad Elsene.

Uit de resultaten blijkt dat alle respondenten ervaring hebben met gefilmd worden tijdens het uitvoeren van hun functie. Dit zou overigens zodanig vaak gebeuren dat er in sommige gevallen zelf niet eens meer op gelet wordt. Bijna alle respondenten zouden er op zich geen probleem mee hebben, daar ze zich altijd professioneel proberen te gedragen en hun job naar behoren uitoefenen. Het filmen op zich zou wel tot een aantal frustraties leiden.

In de literatuurstudie kwam aan het licht dat veel agenten zich ergeren aan de bewerkte gepubliceerde beelden. De Brusselse respondenten beaamden dit en wezen erop dat zelden heel de interventie op beeld staat, ook niet de aanleiding tot controles of escalaties.

Een tweede grote frustraties was de houding die de filmers aannemen. Passieve omstaanders die vanop een afstand filmen zou steeds meer iets uit het verleden zijn en zou nu plaatsmaken voor filmende omstaanders die zich gaan moeien met de interventie en verdachten of omstaanders oproepen zich tegen de controle te keren. Hierdoor komt het veilig werken in gedrang.

De omstaanders oordelen ook luidop over de situaties, dit vaak gepaard met uitspraken over de legaliteit of hoe de situaties beter opgelost moeten worden. Dit blijft niet beperkt tot de interventie zelf, maar in de reacties op sociale media wordt er uitvoerig geoordeeld. Dit blijkt vervelend te zijn, omdat de inspecteurs hierdoor het gevoel krijgen constant beoordeeld te worden op hun werk en dat ze zich voortdurend moeten verantwoorden.

Zich laten afschrikken door smartphonecamera's doen de respondenten niet. Wel wordt er in sommige gevallen rekening mee gehouden. Zo wordt er extra opgelet dat er niets verkeerd gedaan of gezegd wordt en wordt het gebruik van geweld soms langer uitgesteld dan wanneer er geen camera's aanwezig zullen zijn. Dit om negatieve beelden te vermijden, wat het werk inhoudelijk niet gemakkelijker maakt.

Uit deze bevindingen kunnen we concluderen dat de impact van het filmen bij de respondenten uit de literatuurstudies en de Belgische politieagenten op drie grote vlakken sterk overeen komt: 1) beide hebben op zich geen probleem om gefilmd te worden omdat ze ervan uitgaan dat ze de job correct uitoefenen, 2) de beelden die online komen zouden volgens beide groepen sterk bewerkt zijn en dit leidt tot frustraties bij de agenten, 3) een tweede grote frustratie komt voort uit het gedrag die de filmende omstaanders stellen.

Het grootste verschil tussen de literatuurstudie en het empirisch onderzoek situeert zich binnen het 'strategisch voordeel'. Deze voordelen worden slechts door twee Belgische respondenten kort aangehaald. De redenen voor dit verschil zijn voornamelijk technische aspecten. Zo staan bodycams in België nog in de kinderschoenen en worden camera's in dienstvoertuigen nog niet gebruikt.

6.3. Impact COVID-19

Als laatste deelvraag wordt de vraag gesteld welke impact de COVID-19-crisis heeft gehad op de uitdaging die door het filmen gesteld wordt. Het aanpakken van deze crisis kan op twee manieren. Als eerste is er de militariserende aanpak waarbij de politie militaristisch te werk gaat bij het afdwingen van de maatregelen. Dit resulteert in een wij-zij-verhaal waarbij er blijvende schade is op vlak van politielegitimiteit. De tweede aanpak is de beschermende aanpak. Dit is een aanpak die kadert binnen de gemeenschapsgerichte politiezorg waarbij de samenwerking tussen de politie en maatschappij centraal staat. Door het luisteren naar de bevolking, transparantie in de beslissingen en goede communicatie tussen de politie en de gemeenschap wordt de bereidwilligheid tot het naleven van de maatregelen bevorderd. Dit heeft als resultaat dat de politielegitimiteit stijgt waarop na de crisis verder kan gebouwd worden.

Uit het empirisch onderzoek bleek dat de coronacrisis geen invloed zou gehad hebben op de hoeveelheid dat er gefilmd werd. Hierbij werd rekening gehouden met het feit dat tijdens de eerste lockdown het sociaal leven op straat stilviel en er op zich ook veel minder te filmen viel. Toen het sociaal leven zich terug herstelde werd er ook terug meer gefilmd, maar de frequentie zou niet gewijzigd zijn ten opzichte van voor de crisis.

Wat enkele respondenten wel opmerkten is dat de reacties op sociale media op politiefilmpjes heviger is geworden. De verklaring hiervoor zou het verlies in het vertrouwen zijn waaronder de politie lijdt. De politie moet de maatregelen afdwingen waardoor deze als schuldige wordt gezien van de beperkingen die opgelegd worden door de overheid. Dit dalen in vertrouwen zou ook op straat bij sommige interventies voelbaar zijn.

6.4. Beperkingen en sterktes

Naast de resultaten moet stilgestaan worden bij een aantal beperkingen van dit onderzoek. De eerste beperking heeft betrekking tot de respondenten uit het empirisch onderzoek. De respondenten zijn allemaal Nederlandstalige inspecteurs die tewerkgesteld worden in dezelfde politiezone, namelijk de PZ Brussel Hoofdstad Elsene. Franstalige inspecteurs uit de zone werden niet bevroegd. Het onderzoek beperkte zich enkel tot die ene politiezone, waardoor ervaringen van inspecteurs uit andere eventueel rustigere zones niet gekend zijn. Rekening houdende met deze beperkingen is het aangewezen om dit onderzoek uit te breiden naar respondenten uit verschillende politiezones over het hele land.

Verder was dit onderzoek exploratief van aard, en was het aantal respondenten bijgevolg beperkt. Er werden slechts vijf participanten diepgaand bevroegd. Toch leverden deze interviews kwaliteitsvolle en relevante antwoorden op. De selectiecriteria van de participanten hebben naar alle waarschijnlijkheid bijgedragen tot de bruikbaarheid van de antwoorden. De respondenten hadden tijdens hun tewerkstelling in Brussel al veel ervaring met gefilmd worden, dit zowel bij manifestaties als bij het klassieke interventiewerk. Daardoor konden ze veel inhoudelijk materiaal aanleveren met betrekking tot het onderzochte thema. Ook bleek er saturatie op te treden na vijf interviews. De antwoorden van verschillende respondenten lagen in dezelfde lijn, en op het einde van de interviewreeks werden weinig nieuwe elementen aangehaald.

Een tweede beperking in dit onderzoek heeft betrekking tot de onderzoeker zelf. Deze is eveneens als inspecteur tewerkgesteld binnen de zone Brussel Hoofdstad Elsene. Eigen ervaringen of opvattingen kunnen onbedoeld een rol gespeeld hebben bij het vergaren of de analyse van de data. Het tewerkstellingsprofiel van de onderzoeker kan echter ook in het voordeel gespeeld hebben bij het persoonlijk contact tijdens de interviews. Er werd

makkelijk een vertrouwensband gecreëerd tussen onderzoeker en respondent, wat de kans op eerlijke en open antwoorden vergrootte. Zeker gezien de gevoeligheid van het thema mag het belang van deze vertrouwensrelatie niet onderschat worden.

Een derde beperking is dat het onderzoek positieve aspecten van camera's onderbelicht. In de literatuurstudie worden een aantal voordelen van camera's aangehaald, maar deze beperken zich tot de voordelen voor de agenten. Voor de bevolking en het bredere maatschappelijke belang zijn er echter ook voordelen verbonden aan het vastleggen van politie-interventies op beeld. Overdreven politiegeweld kan zo aan het licht komen. Bij de zaak George Floyd filmde een omstaander (een tienermeisje, Darnella Frazier) toevallig de interventie (Forliti, 2021). Zonder deze beelden was het overlijden van Floyd wellicht nooit gecatalogeerd geweest als een gevolg van politiegeweld. De beelden waren doorslaggevend tijdens het proces tegen de politieagent (Derek Chauvin) en hebben ook mee gezorgd dat het thema 'institutioneel racisme binnen het politiekorps' een belangrijk maatschappelijk onderwerp van debat werd. Deze invalshoek werd in deze thesis echter niet besproken.

Een grote sterkte van dit onderzoek is dat het een zeer actueel en praktijkgericht onderwerp behandelt. Tijdens de duur van dit onderzoek kwamen nog verschillende incidenten waarbij politie gefilmd werd in de media. Zo waren er de beelden van de gebeurtenissen tijdens La Boum 1 en 2 (1 april en 1 mei 2021) in het Ter Kamerenbos te Brussel. Daarbij werden zelfs twee incidenten uitgebreid besproken middels een gedetailleerde uiteenzetting van de feiten door de betrokken politiezone met elementen die niet op de beelden zichtbaar waren (Romans, 2021). Ook begin augustus 2021 doken er beelden op van een politieagent die een man tegen het hoofd schopte, die de neus van de agent zou gebroken hebben (Sudinfo, 2021). Het voorjaar van 2021 kende daarnaast verschillende betogingen in Brussel en Luik tegen politiegeweld (De Roy, 2021; Huyghebaert, 2021) en de coronamaatregelen (De Standaard, 2021). Berichten over uit de hand gelopen controles van de maatregelen haalden ook geregeld het nieuws.

Een andere belangrijke sterkte van deze scriptie is de combinatie van literatuuronderzoek en eigen empirisch onderzoek. Informatie uit bestaande literatuur wordt via datatriangulatie bevestigd, of verder aangevuld.

6.5. Praktijkimplicaties

De resultaten die in deze scriptie besproken werden kunnen bijdragen tot het formuleren van enkele aanbevelingen. Een eerste aanbeveling situeert zich binnen de wetgeving. Tijdens de interviews werd door de respondenten gewezen op de onduidelijkheid in de praktijk omtrent de wetgeving over het filmen van politiefunctionarissen. Een verdere verduidelijking hierover zou zowel voor politie als burgers de situatie kunnen vooruithelpen. Bouwend op de verduidelijkte wetgeving zou ook onderzocht kunnen worden wat de gevolgen zijn van verstrenging of versoepeling van de wetgeving bij het filmen van politieagenten in functie. Voorstellen tot het verstrengen van de wetgeving leidden in november 2021 namelijk tot zware protesten in Parijs.

Daarnaast zou een bewustmakingscampagne over het filmen van politiemensen zinvol kunnen zijn. De klemtoon zou bijvoorbeeld kunnen liggen op hoe het (intrusief) filmen voor de agent zelf aanvoelt. Hierbij kan gewezen worden op de gevolgen van te dichtbij te willen filmen, waardoor mensen mogelijk begripvoller reageren wanneer gevraagd wordt om op een afstand te blijven. Een tweede klemtoon kan bijvoorbeeld gelegd worden op de impact op het privéleven van de agenten door herkenbaar in beeld te komen. Er deden zich reeds incidenten voor waarbij politieagenten buiten dienst herkend en belaagd werden.

Tenslotte werd tijdens de interviews aangehaald dat het filmen slecht terloops ter sprake kwam binnen de opleiding. Hieraan zou meer aandacht moeten besteed worden in de basisopleiding tot inspecteur van politie. Op deze manier zijn agenten in de toekomst beter voorbereid op het omgaan met camera's. Er kan zo beter geanticipeerd worden op frustraties en gevaarlijke situaties.

7. Conclusie

In 2021 is sociale media zodanig ingeburgerd binnen de samenleving dat deze niet meer weg te denken valt. Tijdens het uitvoeren van hun functie worden politieagenten steeds vaker geconfronteerd met personen die filmen en deze filmpjes op sociale media posten. Filmende burgers beginnen zich vaker te mengen met de interventie, soms in die mate dat het werk van de politie erdoor gehinderd wordt of gevaarlijk wordt. Ook de reacties op deze filmpjes blijven niet uit, en de politie-interventies worden beoordeeld en bekritiseerd. Deze worden zowel op sociale media als op straat als vervelend beschouwd, gezien agenten het gevoel krijgen dat iedereen hen voortdurend controleert en bekritiseert. De meeste agenten laten zich niet afschrikken door de aanwezigheid van camera's omdat ze naar eigen zeggen de job steeds professioneel en correct uitvoeren. Toch gaan ze in sommige situaties de camera's toch in het achterhoofd houden en sommige zaken aanpassen om beelden die negatief kunnen uitdraaien te vermijden. Daardoor verloopt het werk soms minder vlot. De invloed van de COVID-19-crisis leek zich eerder te beperken tot het aanvoelen van een daling van het vertrouwen in politie.

Bibliografie

- Akram, W., & Kumar, R. (2017). A study on positive and negative effects of social media on society. *International Journal of Computer Sciences and Engineering*, 5(10), 347-354.
- Aruguete, N., Calvo, E., Scartascini, C., & Ventura, T. (2020). *Trustful Voters, Trustworthy Politicians: A Survey Experiment on the Influence of Social Media in Politics*. Geraadpleegd op 4 maart 2021 van https://www.researchgate.net/profile/Ernesto-Calvo/publication/345738264_Trustful_Voters_Trustworthy_Politicians_A_Survey_Experiment_on_the_Influence_of_Social_Media_in_Politics/links/5fac278f45851507810c080b/Trustful-Voters-Trustworthy-Politicians-A-Survey-Experiment-on-the-Influence-of-Social-Media-in-Politics.pdf
- Ashbrook, C. C., & Zalba, A. R. (2021). Social media influence on diplomatic negotiation: Shifting the shape of the table. *Negotiation Journal*, 37(1), 83-96.
- Berkmoes, H., De Raedt, E., & Goossens, F. (2009). *De Belgische reguliere politie. I: Een dwarsdoorsnede van haar wetgeving, organisatie, taken en bevoegdheden*. Wolters Kluwer.
- Beyens, K., Kennes, P., Tournel, H. (2016). Mijnwerkers of ontdekkingsreizigers? Het kwalitatieve interview. In T. Decorte, & D. Zaitch (Reds.), *Kwalitatieve methoden en technieken in de criminologie* (pp. 187-222). Acco.
- Bijleveld, C. C. J. H. (2015). *Methoden en technieken van onderzoek in de criminologie*. Boom Lemma uitgevers.
- Bruggeman, W., Devroe, E., & Easton, M. (Eds.). (2010). *Evaluatie van 10 jaar politiehervorming*. PANOPTICON. Maklu.
- Bruzz. (2021, 22 januari). *Mag je de politie filmen? 'Niet verboden is niet hetzelfde als zomaar toegelaten'*. Geraadpleegd op 15 april 2021 van <https://www.bruzz.be/samenleving/mag-je-de-politie-filmen-niet-verboden-niet-hetzelfde-als-zomaar-toegelaten-2021-01-22>
- Carlson, M. (2020). Fake news as an informational moral panic: the symbolic deviancy of social media during the 2016 US presidential election. *Information, Communication & Society*, 23(3), 374-388.

- Clement, J. (2020). *Number of global social network users 2017-2025*. Geraadpleegd op 2 november 2020, van <https://www.statista.com/statistics/278414/number-of-worldwide-social-network-users/#:~:text=Social%20media%20usage%20is%20one,almost%204.41%20billion%20in%202025>.
- Controleorgaan op de Politie Informatie. (2020). *Advies uit eigen beweging naar aanleiding van de bevindingen in het kader van een onderzoek naar het gebruik van bodycams*. Geraadpleegd op 15 maart 2021, van https://www.controleorgaan.be/files/CON19008_Ambtshalve_Advies_COC_Bodycam_N.PDF
- Decorte, T. (2016). Kwalitatieve data-analyse. In T. Decorte, & D. Zaitch (Reds.), *Kwalitatieve methoden en technieken in de criminologie* (pp. 463-512). Acco.
- De Greef, J. (2020, 17 juni). *Europees Parlement wil uitleg van Brusselse politie over "brutale aanpak" van groen parlements lid Fofana*. Geraadpleegd op 6 november 2020, van <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2020/06/17/europees-parlement-wil-uitleg-van-brusselse-politie-over-brutal/>
- De Roy, L. (2021). *Incidenten en arrestaties bij betoging tegen 'klassenjustitie' in Brussel*. Geraadpleegd op 13 augustus 2021, van <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2021/01/24/incidenten-en-arrestaties-bij-betoging-tegen-klassenjustitie-i/>
- De Standaard. (2021) *Duizend betogers tegen coronamaatregelen in Brusselse Ter Kamerenbos*. Geraadpleegd op 13 augustus 2021, van https://www.standaard.be/cnt/dmf20210320_95473129
- Farmer, A. (2016). *Copwatchers: citizen journalism and the changing police-community dynamic* (Doctoral dissertation, University of Delaware).
- Feigenbaum, A., & Weissmann, D. G. (2020). What Counts as Police Violence? A Case Study of Data in the CATO Institute's Police Misconduct Reporting Project. *Canadian Journal of Communication*, 45(1), 91-100.
- Flick, U. (2018). *An introduction to qualitative research*. sage.

- Forliti, A. (2021). *Teen who recorded Floyd's arrest, death wins Pulitzer nod*. Geraadpleegd op 13 augustus 2021, van <https://apnews.com/article/pulitzer-prize-2021-citation-darnella-frazier-george-floyd-dce128319a373ef5360237f4c80dc9bb>
- Houwing, L., & van Eck, G. J. R. (2020). Police Bodycams as Equiveillance Tools?: Reflections on the Debate in the Netherlands. *Surveillance & Society*, 18(2), 284-287.
- Huyghebaert, P. (2021). *Rust teruggekeerd na zware rellen in Luik, burgemeester: "Deelrelschoppers kwam uit Brussel en zelfs uit Frankrijk"* Geraadpleegd op 13 augustus 2021, van <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2021/03/13/rellen-luik/>
- Ghosh, D. (2020). *Social media and politics: Towards electoral resilience*. Geraadpleegd op 4 maart 2021, van <https://scholar.harvard.edu/dipayan/publications/social-media-and-politics-towards-electoral-resilience>
- Gong, Z., Cai, T., Thill, J. C., Hale, S., & Graham, M. (2020). Measuring relative opinion from location-based social media: A case study of the 2016 US presidential election. *Plos one*, 15(5), e0233660.
- Indeherberghe, L. (2021, 3 maart). *"Pano" onderzoekt getuigenissen over politiegeweld: 'op dat moment dacht ik dat hij dood was'*. Geraadpleegd op 4 maart 2021, van <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2021/03/02/op-dat-moment-dacht-ik-dat-hij-dood-was/>
- Intravia, J., Wolff, K. T., & Piquero, A. R. (2018). Investigating the effects of media consumption on attitudes toward police legitimacy. *Deviant Behavior*, 39(8), 963-980.
- Jones, D. J. (2020). The Potential Impacts of Pandemic Policing on Police Legitimacy: Planning Past the COVID-19 Crisis. *Policing: A Journal of Policy and Practice*.
- Kayam, O. (2020). Straight to the people: Donald Trump's rhetorical style on Twitter in the 2016 US presidential election. *Language and Dialogue*, 10(2), 149-170.
- Kumari, R. (2020). POSITIVE AND NEGATIVE EFFECTS OF SOCIAL MEDIA ON SOCIETY. *Raj Rajeshwari Journal Of Psychological & Educational Research*, 4(2) & 5(1), 104-110.
- Laufs, J., & Waseem, Z. (2020). Policing in pandemics: A systematic review and best practices for police response to COVID-19. *International journal of disaster risk reduction*, 101812.

- Maram, S. R. R. (2020). THE INFLUENCE OF SOCIAL MEDIA ON HEALTH, BUSINESS, EDUCATION AND SOCIETY.
- Michaels, N. (2020). Posting about BLM Made it a Movement Pushing for Real Change.
- Mortelmans, D. (2016). Het kwalitatief onderzoeksdesign. In T. Decorte, & D. Zaitch (Reds.), *Kwalitatieve methoden en technieken in de criminologie* (pp. 81-130). Acco.
- Newell, B. C. (2019). Context, visibility, and control: *Police work and the contested objectivity of bystander video*. *new media & society*, 21(1), 60-76.
- Parmet, W. E., & Sinha, M. S. (2020). Covid-19—the law and limits of quarantine. *New England Journal of Medicine*, 382(15), e28.
- Politie. (2021). *Excellente-politiezorg*. Geraadpleegd op 11 februari 2021, van <https://www.politie.be/5998/nl/over-ons/geintegreerde-politie/excellente-politiezorg>
- Rigby, S. E., Lodge, T. J., Alotaibi, S., Barr, A. D., Clarke, S. D., Langdon, G. S., & Tyas, A. (2020). Preliminary yield estimation of the 2020 Beirut explosion using video footage from social media. *Shock Waves*, 30(6), 671-675.
- Robe, C. (2020). El Grito de Sunset Park: cop watching, community organizing, and video activism. *JCMS: Journal of Cinema and Media Studies*, 59(2), 62-87.
- Romans, S. (2021). *Politie verdedigt ophefmakende interventies na La Boum 2: “Optreden was rechtmatig”*. Geraadpleegd op 13 augustus 2021, van <https://www.hln.be/brussel/politie-verdedigt-ophefmakende-interventies-na-la-boum-2-optreden-was-rechtmatig~a2bc73a0/>
- Sadri, Y. (2016, 22 maart). Veiligheidscheck op Facebook, #ikwilhelpen op twitter. *De standaard*. Geraadpleegd op 4 maart 2021, van https://www.standaard.be/cnt/dmf20160322_02196468
- Sandhu, A. (2016). Camera-friendly policing: how the police respond to cameras and photographers. *Surveillance & society*, 14(1), 78-89.
- Sandhu, A., & Haggerty, K. D. (2017). Policing on camera. *Theoretical Criminology*, 21(1), 78-95.
- Sudinfo. (2021). *Une intervention policière fait le bad buzz à Bruxelles: certains parlent d’une «bavure» et appellent à la «mort» des policiers!*. Geraadpleegd op 13 augustus 2021,

van <https://www.sudinfo.be/id409013/article/2021-08-03/une-intervention-policiere-fait-le-bad-buzz-bruxelles-certains-parlent-dune>

Tankovska, H. (2021, 28 januari). *Number of social network users worldwide from 2017 to 2025*. Geraadpleegd op 11 februari 2021, van <https://www.statista.com/statistics/278414/number-of-worldwide-social-network-users/#statisticContainer>

Tankovska, H. (2021, 9 februari) *Most popular social networks worldwide as of July 2021, ranked by number of active users*. Geraadpleegd op 10 augustus 2021, van <https://www.statista.com/statistics/272014/global-social-networks-ranked-by-number-of-users/>

Tyler, T. R. (2004). Enhancing Police Legitimacy. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 593(1), 84–99.

Vander Laenen, F., & O’Gorman, A. (2016). Ethische aspecten van het kwaliteitsonderzoek. In T. Decorte, & D. Zaitch (Reds.), *Kwalitatieve methoden en technieken in de criminologie* (pp. 555-586). Acco.

Vander Taelen, L. (Presentator). (2021, 25 maart). *Korpschef Michel Goovaerts in A La Carte : ‘De politie opleiden tegen etnisch controleren’* [Videobestand]. Geraadpleegd op 26 maart 2021, van <https://www.bruzz.be/videoreeks/la-carte/video-korpschef-michel-goovaerts-la-carte-de-politie-opleiden-tegen-etnisch>

Vlaamse Overheid. (2019, 12 februari). *Vertrouwen in instellingen*. Geraadpleegd op 21 april 2021, van https://www.statistiekvlaanderen.be/nl/vertrouwen-in-instellingen?fbclid=IwAR2BwvXX1HNLal0cdwVmkBZO64J1EhyaP81yiB_f9vrtFzhgLNz1XSRhH-U#vertrouwen_in_politie,_leger_en_federale_instellingen_neemt_toe,_vertrouwen_in_vlaamse_instellingen_neemt_af

Vrtnws. (2016, 18 maart). *Politie op beeld vastleggen, is juridisch nog heel onduidelijk*. Geraadpleegd op 15 april 2021, van https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2016/03/18/politie_op_beeldvastleggenisjuridischnogheelonduidelijk-1-2604534/

Wall, T., & Linnemann, T. (2014). Staring down the state: Police power, visual economies, and the “war on cameras”. *Crime, Media, Culture*, 10(2), 133-149.

Wetgeving

Wet van 21 maart 2007 tot regeling van de plaatsing en het gebruik van bewakingscamera's,
BS 31 mei 2007

Wet 30 juni 1994 betreffende het auteursrecht en de naburige rechten, BS 27 juli 1994

Wet van 30 juli 2018 betreffende de bescherming van natuurlijke personen met betrekking tot
de verwerking van persoonsgegevens, BS 5 september 2018

Bijlagen

a. Data Management Plan

De invloed van sociale media en COVID-19 op het politiewerk

Law & Criminology DMP +

Admin Details

Project Name: De invloed van sociale media en COVID-19 op het politiewerk - Law & Criminology DMP +

Principal Investigator / Researcher: Joachim De Loof

Institution: Ghent University

Administrative Data

Date of first version

19/05/2021

Date of last update

08/08/2021

1. Data Collection

1.1 What data will you collect or create?

Semi-gestructureerde interviews met 1e lijnspolitieagenten. Dit wordt opgenomen via Microsoft Teams waarna de interviews worden uitgetypt om verwerkt te worden via het coderingsproces.

1.2 How will the data be collected or created?

Interviews worden afgenomen via Microsoft Teams, waarbij zowel video als audio bewaard wordt. Dit zal bewaard worden op de harde schijf van persoonlijke PC + een back-up op een externe gegevensdrager. De documenten krijgen een neutrale bestandsnaam waaruit de identiteit van de respondent niet kan opgemaakt worden.

De interviews worden uitgeschreven via het tekstverwerkingsprogramma Office Word. Deze zullen opnieuw opgeslaan worden op de persoonlijke PC + een back-up op een externe gegevensdrager. Ook hier krijgen de transcripties een neutrale bestandsnaam.

2. Data Documentation and Metadata

2.1 How will you document the data?

De bevindingen uit de interviews worden beschreven in de masterproef. De methode waarop deze bevindingen verworven zijn worden tevens beschreven in diezelfde masterproef.

3. Ethics, Legal Issues and Confidentiality

3.1 How will you manage ethics? Choose one of the options from the dropdown menu and briefly motivate your choice in the 'Comment' box below.

- Approval by the Ethical Committee of the Faculty is neither required nor desirable

Er wordt geen gevoelige informatie besproken, enkel gepeild naar eigen beleving.

3.2 How will you manage any confidentiality issues?

Gezien er persoonlijk contact is tussen respondent en onderzoeker zijn de persoonlijke gegevens geweten door de onderzoeker. Deze worden echter niet gerapporteerd. Elke persoonlijke informatie wordt geanonimiseerd. De niet geanonimiseerde gegevens worden bijgehouden door de onderzoeker zelf en zijn bijgevolg enkel door de onderzoeker toegankelijk.

3.3 How will you manage intellectual property rights issues?

Voorafgaand aan de interviews tekenen de respondenten een informed consent waarbij er toestemming gegeven wordt voor de verwerking van de verkregen informatie door de onderzoeker.

4. Data Storage and Backup during Research

4.1 How will you store and backup data during research?

De data zullen bewaard worden op de harde schijf van de persoonlijke PC van de onderzoeker + een back-up op een externe gegevensdrager.

4.2 How will you ensure that stored data are secure?

Zowel de persoonlijke PC voorzien van een wachtwoord om toegang te krijgen + de externe gegevensdrager worden bijgehouden door de onderzoeker zelf en enkel toegankelijk met diens toestemming.

5. Data Selection and Preservation after Research

5.1 Which data should be retained for preservation and/or sharing?

Alle data zal gedurende 1 jaar bijgehouden worden op bovengenoemde wijze. De persoonlijke niet geanonimiseerde gegevens zullen verwijderd worden nadat het onderzoek is afgerond.

5.2 What is the long-term preservation plan for the selected datasets?

De output van de gegevens, zijnde de masterproef, zal bewaard worden in de databank van de UGent. De ruwe data zal worden verwijderd na 1 jaar.

6. Data Sharing

6.1 Are any restrictions on data sharing required?

Persoonlijke data zal niet gedeeld worden met derden. Enkel de geanonimiseerde ruwe data kan gedeeld worden met de promotor van de UGent daar er geen gevoelige informatie besproken wordt. Verder kunnen bepaalde geanonimiseerde delen gebruikt worden in de masterproef als citaat.

6.2 How will you share data selected for sharing?

De data die geselecteerd wordt om te delen zal uitsluitend bestaan uit volledig geanonimiseerde data. Deze worden enkel gedeeld met de promotor van de UGent of gebruikt als citaat in de masterproef.

7. Responsibilities and Resources

7.1 Who will be responsible for data management?

De onderzoeker is verantwoordelijk voor het data beheer. Bij vragen hieromtrent zal de promotor van de UGent gecontacteerd worden.

7.2 Will you need additional resources to implement your DMP?

Alle nodige programma's worden door de UGent ter beschikking gesteld.

De invloed van sociale media en COVID-19 op het politiewerk

GDPR Record

Admin Details

Project Name: De invloed van sociale media en COVID-19 op het politiewerk - GDPR Record

Principal Investigator / Researcher: Joachim De Loof

Institution: Ghent University

Collection and processing of personal data

1. Are you collecting or processing personal data?

- Yes

Zowel naam als contactgegevens worden gebruikt tijdens het onderzoek om contact te leggen. Daarnaast worden audiovisuele opnames gemaakt.

2. In what format are you collecting or processing the personal data?

- Digital

De persoonlijke data worden audiovisueel opgenomen. Elke verdere verwerking hiervan gebeurt geanonimiseerd.

3. Are you collecting or processing primary personal data and/or secondary personal data?

- Primary personal data

Als onderzoeker verzamel ikzelf de persoonlijke gegevens in het kader van de semi-gestructureerde interviews.

4. If you are processing secondary personal data, will you inform the persons whose personal data are being processed or have they already been informed?

5. If no, explain why it is impossible or why it would take a disproportionate effort to inform the persons whose personal data are being processed.

6. How will the personal data be processed?

- Anonymised (explain below)

De persoonlijke data worden opgenomen via een audiovisuele opname, die na het beëindigen van het onderzoek zullen worden verwijderd. Na de opnames worden deze letterlijk en geanonimiseerd uitgeschreven.

7. If you are going to process personal data in a pseudonymised form, describe the method of pseudonymisation, where you will keep the key, and who has access to it.

Categories of personal data & data subjects

8. Are you collecting/processing any of the following special categories of data?

- None of the above

9. Which other categories of personal data are you collecting/processing?

- Identification data (names, titles, addresses, phone numbers, passport numbers, IP addresses, cookies, electronic location data (GPS, mobile phone)...))

- Education and training

- Occupation and profession

- Audio and video recordings

Persoonlijke data zal worden gebruikt om contact te maken voor het afnemen van de audiovisuele interviews, tijdens de interviews wordt enkel relevante informatie op vlak van opleiding besproken.

10. Whose personal data are you collecting/processing?

- Others (please specify below)

De persoonlijke data die verzameld worden is afkomstig van meerderjarige 1e lijns-politieambtenaren in die hoedanigheid.

11. Will your research be seriously hampered if the persons whose personal data are being collected/processed exercise their right to access, to rectification, to restriction of processing, to be forgotten, to data portability and/or to object?

- No

Het zal enkel voor een belemmering zorgen voor het onderzoek, daar er minder gegevens zullen zijn om uit te rapporteren.

12. If yes, please justify the need to deviate from one or more of the rights mentioned in question 11. A justification is required for each deviation.

Purpose(s) of the processing

13. What is/are the purpose(s) of the personal data processing?

De persoonlijke data zal enkel gebruikt worden om contact te maken in het kader van de interviews of voor hun algemene rol binnen de politieorganisatie te duiden (Graad, functie, basistaak).

14. What is the legal ground for the processing? If the data are being processed for multiple purposes, you must describe the legal ground for each purpose.

- The individuals participating in the research have freely given their explicit consent for the processing of their personal data for one or more specific purposes.

Een informed consent waarin de toestemming gegeven wordt voor het verwerken van de informatie werd door de respondenten getekend.

15. If you are processing special categories of personal data (see question 8), on which exception is this based?

GDPR responsibility

16. Which institution(s) is/are involved in the research?

- Ghent University

17. Is there another university, hospital, research institute or partner involved in the research (besides Ghent University and/or Ghent University Hospital)?

- No

18. Please specify who determines the purposes ('why') and the means ('how') of the research.

- This is determined within Ghent University: UGent is the data controller.

Data transfers & categories of recipients

19. Are you disclosing/sharing/transferring personal data beyond your project team, either with recipients in UGent or UZ Gent, or with external recipients during or after your research?

- No

20. If yes, to or with which categories of recipients are the personal data being disclosed/shared/transferred?

21. If yes, where are the personal data being disclosed/shared/transferred to?

22. What is/are the purpose(s) of the data transfer?

23. What is the legal ground for the data transfer? If there will be multiple data transfers, you need to indicate the legal ground for each data transfer.

Retention period

24. What is the envisaged retention period for the different categories of personal data? Please motivate.

Gezien de persoonlijke data bijgehouden wordt tot het einde van het onderzoek hebben de respondenten tot het beëindigen van het onderzoek de tijd. Alle andere verzamelde niet persoonlijke informatie van de respondent worden 1 jaar bijgehouden.

Risk analysis

25. To analyse the possible risks associated with the processing of personal data, please tick the boxes that apply to this research.

Geen van bovenstaande

26. Does the research constitute a probable high-risk processing? If you ticked two or more boxes in question 25, the answer is 'yes'.

- No

Security measures

27. What technical and organisational security measures are in place to protect personal data?

- I hereby confirm that I carry out my research in accordance with the guidelines on information security of UGent and/or UZ Gent.

28. If you have motivated the need to deviate from one or more of the rights of the persons whose personal data you are collecting/processing in question 11 and 12, please describe which safeguards are put in place to protect their rights and freedoms.

b. Wetenschapspopulariserende samenvatting

Sociale media is de dag van vandaag niet meer weg te denken uit de samenleving. Steeds meer mensen maken er gebruik van waardoor de invloed van sociale media groter wordt. In deze studie wordt onderzocht welke invloed sociale media heeft op het politiewerk. Hiervoor wordt in eerste instantie bekeken wat er reeds in de literatuur beschreven staat. Daarnaast worden ook interviews afgenomen met Belgische politieagenten.

Uit onderzoek bleek dat de mening van agenten ten opzichte van camera's op te delen valt in drie groepen. Als eerste is er de groep die 'cameraschuw' is. Dit hield in dat agenten liever niet gefilmd worden, dit hoofdzakelijk doordat camera's vaak een vertekend beeld geven en door de reacties die ze ervaren van filmende omstaanders. De tweede groep was het ondertussen gewoon om gefilmd te worden en gaven er niet echt meer om. De derde groep gebruikte de camera's in hun voordeel en gebruikte het als bewijs. Naast de attitude ten opzichte van camera's werd ook gekeken hoe agenten reageerden op camera's. Hierbij gingen ze ofwel vermijden om gefilmd te worden, of zich zo gaan gedragen dat ze op de beelden correct overkomen. Uit eigen empirisch onderzoek bleek dat de Belgische agenten het filmen op zich niet erg vinden, maar het wel als vervelend ervaren. Vooral het gedrag van de filmende omstaander wordt als het meest storend ervaren.

Als laatste onderdeel werd de invloed van de COVID-19-crisis besproken. Deze crisis zorgde namelijk voor een geheel nieuwe uitdaging. Uit de resultaten van het onderzoek bleek dat de agenten geen groot verschil opmerken op vlak van gefilmd worden voor er sprake was van corona en nu. Het enige verschil dat door sommige opgemerkt werd zit hem in de reacties op de filmpjes. Deze zouden veel heviger en gemener zijn dan voor de crisis. Dit zou zich niet beperken tot de reacties online, maar zou ook op straat voelbaar zijn.

Mits dit onderzoek kleinschalig was en uitgevoerd werd met deelnemers uit dezelfde politiezone, is het interessant om dit onderzoek uit te breiden naar andere drukke en rustige zones. Ook een verduidelijking van de wetgeving zou voor zowel politie als burger de situatie vooruithelpen. Daarnaast zou een bewustmakingscampagne over hoe het filmen voor agenten aanvoelt kunnen leiden tot begripvollere reacties. Als laatste zou er ook meer aandacht binnen de politieopleiding kunnen besteed worden aan hoe er moet worden omgegaan met camera's.

c. **Informed consent**

INFORMED CONSENT

Gent, juni 2021

Onderzoek naar invloed van sociale media en COVID-19 op het politiewerk.

Ik, ondergetekende,.....verklaar
hierbij,

- (1) dat ik duidelijk ben ingelicht over de aard en methode van het onderzoek;
- (2) dat ik geheel vrijwillig deelneem aan het onderzoek;
- (3) dat ik op de hoogte ben van de mogelijkheid om mijn deelname aan het onderzoek op ieder moment stop te zetten en dit zonder opgave van reden;
- (4) dat ik toestemming geef aan de onderzoeker om het gesprek op band op te nemen;
- (5) dat ik toestemming geef aan de onderzoeker om de resultaten op vertrouwelijke wijze te bewaren en verwerken en anoniem te rapporteren.

Gelezen en goedgekeurd op.....(datum)

De deelnemer,

..... (handtekening)

De Loof Joachim

d. Topiclijst

Algemene vragen:

- Welke zone werk je en op welke dienst?
- Hoelang werk je reeds als 1^e lijnpolitie?

Vragen over het filmen:

- Heb je al ervaring met gefilmd worden tijdens het uitoefenen van je functie?
- Wat is volgens jou de wetgeving rond het filmen?
- Wat is uw mening over de wetgeving rond het gefilmd worden?
- Hoe voelt het om gefilmd te worden?
- Hoe reageer je als je ziet dat je gefilmd wordt?
- Pas je je gedrag aan?
- Hoe reageer je ten opzichte van de filmer?
- Al voorgekomen dat je beslist niet tussen te komen omdat er gefilmd wordt?
- Wat denk je als je filmpjes ziet passeren op sociale media over politie?
- Merk je een verschil op sinds COVID-19 in het filmen van politie, zo ja aan wat ligt dat denk je?